

1-2 **פרשת תרומה** א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי: 3 ג וְזֹאת הִתְרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת:

temel sorumluluğunu sahiplendiği zaman, Tanrı da aralarında barınarak onlara karşılık verir.

Birçok otorite, *Mişkan*'ın bileşenlerinin neleri simgelediğini uzun yazılarla ele alır. Açıklamalarımızda bunlara ara sıra değinecek olsak da, bu çalışma daha çok metnin temel anlamına açıklama amacıyla olduğu için, belirli bir dar kapsamın dışına çıkmayacaktır.

25.

1-7. *Mişkan* için yapılacak bağışlar. *Mişkan*, eşyaları ve *Koener*'in özel giysileri, burada belirtilen 13 farklı hammadeden üretilen (farklı renkteki yünler tek bir hammadedir). Bunların ikisi dışında (bkz. p. 3 aça.), her şeyin gönüllü olarak verilmesi gerekmektedir. Halk, içinde *Şehina*'nın barınmasını mümkün kılacak bir yer yaratmaya o kadar heveslidir ki, bağış çağrısına son derece istekli ve hazırlıklı bir şekilde cevap verecektir. Hatta görevliler, bağışların durması için Moşe'ye başvurmak zorunda bile kalacaktır (36:3-6). Bu maddeler toplandıktan sonra, Tanrı tarafından belirlenmiş kişiler, bunları son hallerine getirmeye koyulacaktır.

1. Tanrı'nın bu sözleri, bazılarının göre, Moşe'ye, dağda kaldığı kırk günlük süre içinde söylenmiştir (*Midraş – Tana Deve Eliyau Raba* 17; 35:1, *Lekah Tov* o.a.; İbn Ezra; *Daat Zekenim*; *Zoar* 2:194a, 2:224a). Başkalarına göre ise bu emir, Altın Buzağı olayının ardından, Moşe'nin ikinci On Emir levhalarını almak üzere Sinay'a çıktığı zaman verilmiştir (34:29; *Seder Olam Raba* 6; *Midraş – Tanhuma* 8; 31:18 ve 33:11, *Raşi* o.a.). Bkz. 25:16 açk., 26:30 açk.

2. Benim Adıma – Bu ifade, halkın *Mişkan*'ın yapımına, sosyal bir baskıdan veya onur kazanma hevesinden değil, sadece Tanrı Adına katkıda bulunmaları gerektiğini belirtmektedir (*Raşi*).

Bağış – İbranice *Teruma*. Bu sözcük tam anlamıyla “*Rum* – Yükseltmek; yüceltmek” köküyle bağlantılıdır (*Hirsch*); dolayısıyla bir şeyi, bulunduğu konumdan daha yüksek bir düzey ya da statüye çıkarmayı ifade eder. *Raşi*'ye göre bu sözcük, kişinin, mallarının belirli bir bölümünü, yüksek bir amaç için ayırmasını belirtir. Kısacası söz konusu bağış sonucunda hem bağışlanan şeyler, bir kişiye ait olma konumun-

dan çıkıp, belirli bir kutsiyet kazandığı için yükselmekte, hem de bağışı yapan kişi, Tanrı'nın kendisine bahşetmiş olduğu zenginliğin gerçek amacını anladığını gösteren bu davranışıyla kendi düzeyini yükseltmektedir.

Ayırınlar – Tam çeviriyle “*alsınlar*”. İnsanların bağışta bulunmaları istendiğine göre, “*versinler*” demek daha doğruyken, neden “*alsınlar*” ifadesi tercih edilmiştir? *Targum Onkelos* ve *Raşi*'ye göre bunun anlamı, “alıp, bağış olarak ayırmak” şeklindedir; çevirimiz de bu yöndedir. Burada, normalde “*bağış*” anlamına gelen *Nedava* sözcüğünün değil de *Teruma*'nın kullanılmasının bir nedeni de budur. *Nedava*, bir kişinin belirli bir dış etkenden dolayı yaptığı türdeki bir bağıştır. Örneğin bir fakirin ya da bağış toplama görevlisinin isteği karşısında ya da kişisel bir sorundan kurtulma ümidiyle yapılan bağışlar bu sınıfa girer. *Teruma* ise, herhangi bir etken ya da zorlama olmadan, kişinin tamamen kendi iyi niyeti ile ve herhangi bir gereksinim durumunda bağışlamak üzere “*ayırıldığı*” türdeki bağıştır.

Sforno'ya göre, bu bağışları alacak olanlar, halktan bağışları toplamakla görevlendirilen liderlerdir. Bu liderler, bu bağışları birer vergi biçiminde değil, onların gönülden verecekleri birer hediye olarak alacaklardır. Sadece bildiride bulunacaklar, ama kimseyi bağış yapmaya ikna etmeye bile çabalamayacaklardır. Ancak, önce de belirtildiği üzere, halk, görevlilerin gelmesini beklememiş, böyle bir emrin varlığını duyduğu anda büyük bir hevesle bağış yapmaya koşmuştur.

Eğitsel bir bakışla, “*bağış alsınlar*” ifadesi, yüksek amaçlar için bağışta bulunan bir kişinin, verdiği şeyin kat kat fazlası değerinde manevi ödüle hak kazandığını öğretmektedir. Dolayısıyla burada her ne kadar veriyorlarsa da, bu hareketlerinin ödülünü “alacaklardır”.

3. Gümüş – Gümüşle yapılan bağışlar üç şekildeydi. Bunların iki tanesi zorunlu birer vergi şeklindeydi: [1] Her Yahudi'den toplanan ve *Mişkan*'daki yuvaların yapımında kullanılan yarım *şekel* (38:27) [2] Her yıl toplanan, *Mişkan*'daki toplumsal *korbanlar* için kullanılan bütçeye aktarılan yarım *şekel*. Üçüncü ve zorunlu olmayan gümüş bağışları ise *Mişkan*'ın çeşitli eşyalarının yapımında kullanılmıştır (p. 1, *Raşi* o.a.).

[99. Bağış]

25.

¹ Tanrı Moşe'ye konuşarak [şöyle] dedi: ² “Bene-Yisrael’e konuş. Benim Adıma bağış ayırsınlar. Bağışımı, kalbi kendisini [cömertçe vermeye] sevk eden her kişiden alın.

³ “Onlardan alacağınız bağış şunlardan oluşacaktır: Altın, gümüş ve bakır;

Teruma

☞ *Mişkan – Şehina’nın Barındığı Yer.*

Trajik Altın Buzağı olayı (bkz. *Perek* 32-33) haricinde, Şemot kitabının kalan kısmı, *Mişkan*’ın (tam anlamıyla “mesken”) inşasının hazırlık ve uygulama aşamalarını anlatır. Altın Buzağı olayı da *Mişkan*’la ilgisiz değildir. Sforno’ya göre (20:21, 25:9, 31:18 o.a.), *Mişkan*’ın yapımı, özellikle, Bene-Yisrael’in, Tanrısal ibadet için görsel bir sembole ihtiyaç duyması sebebiyle gerekli görülmüştür. Sforno, Sinay’daki tecrübeden sonra, ideal olarak herhangi bir “Tapınağa” ihtiyaç olmaması gerektiğini öne sürer. Zira bütün ulus peygamberlik seviyesine erişmiş ve her bir Yahudi, *Şehina*’nın barınmasına uygun olacak düzeyde değer kazanmıştı. Fakat Yisrael, Altın Buzağı olayı sonucunda bu yüksek manevi düzeyini kaybedince, ‘merkezi’ bir Kutsal Mekan’ın inşası da kaçınılmaz olmuştur.

Dahası, Raşi (31:18 o.a.) *Mişkan*’ın inşası ile ilgili talimatların, ancak Altın Buzağı olayından sonra verildiğini belirtir. Talimatlardan bu bölümde, yani Altın Buzağı’nın anlatımından önce bahsedilmesi, Tora’nın her zaman kronolojik sırayı takip etmeyebildiği şeklindeki genel prensibe başka bir örnektir (*Talmud – Pesahim* 6b). Kronolojik sıra takip edilmeyerek, *Mişkan*’la ilgili kurallara burada yer verilmesinin sebebi, *Mişkan* ve *Sanedrin*’in birbirleriyle ayrılmaz ilişki içinde olmalarıdır. *Mişkan*, ritüel ve ibadetin; *Sanedrin* ise kanunun sembolüdür. *Bet-Amikdaş* döneminde de *Sanedrin*’in merkez ofisi Tapınak Tepesi’nde idi. *Mişkan*’ın inşası ile ilgili talimatlar da Mişpatim peraşasındaki medeni hukuk kurallarından hemen sonra verilmektedir. Yahudilik’in bu ayrılmaz iki parçasının böylesine iç içe geçmiş halde olmaları, Yahudilik’te, *Bet-Amikdaş*’ta yapılan *korbanlar* kadar, medeni hukukun da Tanrı’ya ibadetin ayrılmaz parçaları olduklarını gösterir.

Bu nedenle, Ramban’ın “Özgürlük Kitabı” olarak adlandırdığı Şemot’un önemli bir bölümü, *Mişkan*’a vakfedilmiştir. Ramban, Mısır’dan Çıkış’ın, Bene-Yisrael’in kölelikten fiziksel olarak kurtuluşuyla son bulmadığını söyler. Mısır’dan

Çıkış’ın temel hedefi Sinay’daki tecrübe olsa da (bkz. 3:11-12 açk.), Ramban’a göre, kurtuluş On Emir verildikten sonra bile tam olarak tamamlanmış değildir. Mısır’dan Çıkış, tüm ulusun Sinay’da geçici olarak ulaştığı yüksek düzeyin, *Mişkan* sayesinde kalıcı hale getirilmesiyle asıl hedefine ulaşmıştır. Ramban, açıklamalarında, *Mişkan*’ın hem bir bütün olarak hem de bileşimindeki parçalarıyla, Sinay’daki tarihi deneyimin sembolü olduğunu belirtir. Bu nedenle, Tanrı, bundan sonra Moşe’yle iletişim kurduğunda, tıpkı Tora’yı verirken, Sinay dağının tepesinden konuşuyormuş gibi, Aron Aberit’in üstünden gelen bir Ses’le konuşacaktır (Bamidbar 7:89).

Bunun ışığında, *Mişkan*’ın, ulusu bir araya toplayacak, kabilelerin çevrelediği ve Tanrı varlığının her zaman üstünde duracağı merkezi bir nokta olması hedeflenmiştir. Burası, kendini manevi olarak yükseltmek isteyen her Yahudi’nin *korban* yapacağı yer olacaktır. Çöldeki *Mişkan*’ın görevini, Yeruslayim’deki *Bet-Amikdaş* devam ettirecektir. Ezici baskılar ve maneviyatın ihmalıyla sonuçlanan bolluklar arasında gidip gelen uzun ve acı sürgün dönemi boyunca ise, *Şehina*’nın merkezi oluşunun sembolleri “*Mikdaş Meat – Küçük Tapmak*” (Yehezkel 11:16) olarak da adlandırılan sinagoglar ve Tora öğrenim yerleri [*Bet-Midraş*] (*Talmud – Megila* 29a) olacaktır. Çünkü Yahudiler, Sinay’daki Ses’e ve *Bet-Amikdaş*’ın etkisine, bu yerler sayesinde tekrar ulaşabilir.

İbn Ezra’nın, *Mişkan*’ın işlevi ile ilgili görüşü biraz farklıdır: Buna göre, Moşe Rabenu Sinay dağında dayken, Tanrı ona *Mişkan* hakkındaki talimatları vermiştir. Böylelikle Sinay’ın üzerine yerleşen *Şehina*’nın halk arasında barınabileceği bir merkez oluşturulmuş olacak, ayrıca, Tanrı’nın Moşe’yle iletişime geçmek istediği her zaman da Moşe’nin dağa çıkmasına gerek kalmayacaktır.

Rabi Samson Raphael Hirsch, *Mişkan*’ın asıl işlevini ve Bene-Yisrael ile olan ilişkisini p. 8’de görür: “Benim için bir Kutsal Mekan yapışınlar; böylece içlerinde barınacağım”. Birçok pasukta belirtildiği gibi (Vayikra 11:44, 19:2, 20:7), “*Mikdaş – Kutsal Mekan*”, Bene-Yisrael’in bireysel yaşamlarında kendilerini kutsallaştırmaları konusundaki yükümlülüklerini simgeler. Ulus bu

וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת

5 שְׁנֵי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ה' וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעִזִּי שְׁטִים:

Hayvanlar Tarihi 5:15). **Argaman** büyük ihtimalle, kırmızı *purpuradan* (*purpura haemastoma*) elde edilirdi.

Antik dönemde, bu renkle boyanan materyaller son derece değerliydi (krş. *Talmud* – *Şabat* 90a; *Mişna* – *Kelim* 27:12) ve tıpkı altın gibi dikkatlice tartılırdı (a.k. 29:4).

İbranice **Argaman** sözcüğünün kökü açık değildir, fakat Sanskritçe'de “kırmızı” anlamına gelen *ragman* ile akraba olabilir. Başkaları bunun “**Arag** – Örmek” kökü ile bağlı olduğunu söyler (*Midraş* – *Bamidbar Raba* 4:17, 12:24). Bundan yola çıkan bazı otoriteler, bunun iki cins ya da üç farklı rengin birlikte eğrilmesiyle elde edildiğini öne sürerler (Raavad; *Kele Amikdaş* 8:13). Bazıları ise bunun, yeşilimsi parıltılara sahip şanjanlı bir boya olduğunu belirtir (*Zoar* 2:139a; *Tikune Zoar* 70, 127b, 124a; *Maase Hoşev* 3:2).

Kırmızı – Saadya Gaon; Radak, *Şeraşim*; *Mişna* – *Para* 3:10, Ramban o.a.; *Septuaginta*. İbranice **Tolaat Şani**. Tam çeviriyle “kırmıziböceği”. Bu, kırmızı rengin elde edildiği böcektir. Bazı kaynaklar bunun turuncuya (*Pesikta Rabati* 20:3; Radal o.a.), ya da pembeye (*Maase Hoşev* 3:2; *Zoar* 2:139a) yakın olduğunu belirtir.

Boya, kırmızı bir bezelye tanesine benzeyen (Yeşayau 1:18, Raşi o.a.; *Yad* – *Para Aduma* 3:2) bir dağ böceğinden elde edilir (*Tosefta* – *Menahot* 9:16). Bu Arapça'da *kirmiz* olarak bilinen *kermes biblicus* cinsi böcektir (krş. Saadya Gaon). *Kermes nahalali* ve *kermes greni* adlı iki cinsi vardır. Baharın başlarında dişiler kırmızı yumurtalarla dolup bezelye şeklini aldıkları zaman, sıklıkla kırmızı renkli boya elde edilir (*Meam Loetz*). Bkz. *Vayikra* 14:4-6; *Bamidbar* 19:6.

Keten – İbranice **Şeş**. Tam çeviriyle “altı (6)”. Dolayısıyla altı lifli keten iplik kullanılırdı (*Talmud* – *Yoma* 71b). Bu amaçla, özellikle ipeğe benzer yapıdaki Mısır keteni kullanılmıştır (Saadya Gaon; İbn Ezra).

Tiftik – *Meam Loetz*. Angora (Saadya Gaon; Raşi; Abravanel) ya da moher. Ya da “keçi kılı” (Raşbam; İbn Ezra). Bu, yün gibi kırılmaz, posttan tek tek yolunurdu. İki tür keçi kılı vardır. Biri sert ve güçlü olduğu için çuval gibi şeylerin yapımında kullanılır; diğeri ipeksi yumuşaklıktadır ve giysi üretimine hizmet eder.

5. Kızılaştırılmış – Tabaklanarak kırmızıya boyanmış (Saadya Gaon; Raşi). Başkalarına göre bu, hayvanın derisinin, hayvan halen hayat-tayken uygulanan bir süreçle kızılaştırılmasını ifade eder (krş. *Tosefta* – *Şabat* 91:13; *Talmud Yerusalmi* – *Şabat* 7:2).

Mavi işlenmiş deri – *Talmud Yerusalmi* – *Şabat* 2:3, Rabi Yeuda o.a.; *Aruh*, **Tenun** k.b.; *Midraş* – *Koelet Raba* 1:9; Josephus 3:6:1, 3:6:4; *Septuaginta*; Aquilla. İbranice **Orot Tehaşim**. Tam çeviriyle “*Tahaş derileri*”. Başkalarına göre “siyah deri” (Saadya Gaon; İbn Yanah); yani koyu ve su geçirmez şekilde işlenmiş deri (Rabi Avraam ben Arambam). Antik Mısır dilinde de *tahaş* sözcüğü özel olarak işlenmiş deriyi ifade eder. Bkz. *Yehezkel* 16:10.

Başka kaynaklar **Tahaş**'ın özel bir hayvan türü olduğunu belirtir. Bir görüşe göre bu, ermin adlı hayvandır (*Talmud Yerusalmi* – *Şabat* 2:3, Rabi Nehemya o.a.; *Aruh*, **Glaksinon** k.b.). Bir görüşe göre ise porsuk cinsi bir hayvandır (*Yehezkel* 16:10, Raşi o.a.).

Talmud Yerusalmi'de **Tahaş**'ın, *Kereş* olarak bilinen güzel ve çok renkli bir hayvan olduğu söylenir (*Midraş* – *Tanhuma* 6; Raşi; *Talmud* – *Hulin* 59b). *Midraş*'a göre, bu hayvan sadece *Mişkan*'ın üstünü örtecek (26:14) deriyi sağlaması için var edilmiş ve sonra bir daha görülmemiş olan mucizevi bir yaratıktır (*Meam Loetz*; krş. *Talmud* – *Şabat* 28a). Bir görüşe göre bu, özel bir yabani koç türüdür (*Ralbag*). Bir antilop, okapi ya da zürafa olabilir. Bazıları bunun bir deniz gergedanı (*mondon monoceros*) olduğunu belirtir. Bu hayvanın bir dişi, boynuz benzeri bir hal alacak şekilde gelişmiştir. 5m. boya sahip olabilen bu hayvanlar, Sinay yarımadasının güney kıyılarında görülürler.

Arapça'da *tuluş* sözcüğü deniz ineği ya da Sinay kıyılarında görülen bir su hayvanı olan *dugong* (*hempirchi*) anlamına gelir. Dolayısıyla bazı otoriteler, *Mişkan*'ın üst örtüsü olarak kullanılmasını da göz önünde bulundurarak, **Tahaş**'ın fok ailesinden bir hayvan olduğunu öne sürerler. Zira fok derileri sıklıkla çadır örtüsü olarak kullanılırdı (krş. Pliny 2:56).

Akasya – Saadya Gaon. İbranice **Şitim**. Tekil hali **Şita**'dır (Yeşayau 41:19). Bu ağaç, olasılıkla, günümüzde sadece Migdal Tsavoaya'da yetişen

⁴ gök mavisi [yün], erguvani [yün], kırmızı [yün], keten ve tiftik,

⁵ kızılleştirilmiş koç derisi, mavi işlenmiş deri ve akasya ağacı,

Bakır – Ya da “bronz; tunç”. *Septuaginta* bu sözcüğü *xalkos* olarak çevirir; ki bu, hem bakır hem de tunç [=bakır-kalay alaşımı] anlamına gelebilir. Benzer şekilde, *Meam Loez* de, Ladino olarak *alambre* sözcüğünü kullanmaktadır ve İspanyolca’da bu hem bakır hem de tunç anlamına gelebilir. Yine de, burada kullanılan İbranice sözcük **Nehošet**’in, saf ve alaşımsız bakırı ifade ettiğine dair bir dayanak vardır (Devarim 8:9; Melahim I 7:45, Radak o.a.). Fakat başka kaynaklar, *Bet-Amikdaş*’taki özel eşyaların, altına benzer bir renge sahip olan pirinçten [bakır-çinko alaşımı] yapıldığını belirtir (Ezra 8:27; İbn Ezra o.a.; Rasak, *Şeraşim*, **Tsaav** k.b.; *Mişna – Midot* 2:3, Rambam o.a.) ve *Talmud*, açık bir dille, *Mişkan*’daki eşyaların da aynı maddeden yapıldığını kaydeder (*Arahin* 10b). Josephus Flavius, bakır *Mizbeah*’ın altın benzeri bir renge sahip olduğunu kaydeder (*Eski Dönemler* 3:6:8; bkz. 27:2). Bunun sebebi, kaplamada kullanılan bakırın, çinko, altın ya da gümüş alaşımı içermesi olabilir.

4. Gök mavisi [yün] – Saadya Gaon; *Yad – Tsitsit* 2:1; Josephus 3:6:4. İbranice **Tehelet**. Başkalarına göre, bu, yeşile kaçan bir mavi, turkuvaz, akuamarin (Raşi; İbn Ezra; krş. *Talmud Yerusalmi – Berahot* 1:5), derinlik mavisi, gece mavisi (Raşi’nin *Bamidbar* 15:38 açıklamasında Menahem ben Seruk), açık mavi (azur), lacivert (Radak, *Şeraşim*) ya da sümbül mavisidir (*Septuaginta*; krş. *Aruh*, **Tenun** k.b.). *Talmud*, bu rengin çivit mavisini andırdığını belirtir (*Menahot* 42b).

Bu mavi boya, *Hilazon* diye bilinen, ender rastlanan amfibi bir hayvanın bir salgısından elde edilirdi (*Tosefta – Menahot* 9:6). Bu, omurgasızlardan, kendisiyle birlikte gelişen bir kabuğa sahip (*Midraş – Devarim Raba* 11) kemiksiz bir hayvandır (*Talmud Yerusalmi – Şabat* 1:3). Hayvanın kesin kimliği zaman içinde unutulmuştur. Bazıları bunun, *purpura* ailesinden bir salyangoz olduğunu belirtir (*Talmud – Berahot* 3b, Ravva o.a.; *Mosef Eariuh*, **Purpura** k.b.). *Septuaginta* da **Tehelet** sözcüğünü *oloporphoros* olarak çevirir; ki bu, söz konusu rengin, *purpura*’nın saf boyasından elde edildiğini ima etmektedir (bkz. aşağıda *Mor* k.b.). Bazı görüşlere göre, bu, *murex* ya da *janthina* ailesindeki bir salyangozdur. *Hilazon*’un, normal mürekkepbalığı *sephia officinalis* olabileceğini söyleyenler vardır (*En Tehelet*, s. 29), fakat bu, eldeki bilgilerin çoğuyla çelişir durumdadır.

Boya, salyangozun kafasının yakınlarındaki şiş bir bölgeden, tercihen hayvan hayatayken ayrılır (*Talmud – Şabat* 75a; Aristo, *Hayvanlar Tarihi* 5:15). Daha sonra, berraklaştırmak için şapla kaynatılır (*Talmud – Menahot* 42b, Raşi o.a.; krş. *Talmud – Avoda Zara* 33b, Raşi o.a.) ve boya elde edilir. Daha sonra yün, boyayı daha iyi çekebilmesi için sarısabır (aloe) tahtasıyla inceltilir (*Yad – Tsitsit* 2:2; Pliny 9:63).

Her salyangozdan sadece birkaç damla boya elde edilebilirdi (Pliny 9:61) ve bir çağdaş araştırmacıya göre, sadece bir santimetrekep boya elde edebilmek için 8000 salyangoza ihtiyaç vardı. Bu da boyanın yüksek fiyatını ve asalete özgü oluşunu açıklamaktadır. Bkz. *Bamidbar* 15:38 açık.

[**Yün**] – *Talmud – Yevamot* 4b; Raşi. Koenler’in kıyafetleri için yün ve ketenin dışında hiçbir şey kullanılamazdı (*Mişna – Kilayim* 9:1). Bazıları bu pasukta boyanmış ipekten bahsedildiğini belirtmektedir (Abravanel; krş. İbn Ezra); fakat bu, *Talmud* geleneğine aykırıdır (Rabenu Behaye; *Sede Hemed*, *Hamuka* 14, 8:51).

Erguvani – İbn Ezra; İbn Yanah; *Pesikta Rabati* 20:3, 86a. İbranice **Argaman**. *Targum Onkelos* ve *Targum Yonatan*’ın Aramca çevirilerinde kullandıkları *Argavna* sözcüğü, bunun Türkçe’deki “erguvan” ile yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu renk, eflatun-kırmızı karışımıdır. Bazıları bunun laktan elde edilen morumsu kırmızı bir boya olduğunu belirtir (Radak, *Şeraşim*; *Mişna – Kilayim* 9:1, Rambam o.a.; krş. *Yad – Kele Amikdaş* 8:13). Her ne kadar *Septuaginta*, **Argaman** sözcüğünü *porphura* ya da *porphurus*, yani “mor” olarak çeviriyorsa da, antik dönemlerde “mor”, daha çok koyu kırmızı bir rengi; özellikle de *purpura* cinsi salyangozdan elde edilen boyayı ifade ederdi. Antik kaynaklar bunun taze kanla aynı renkte olduğunu belirtir (İlyada 4:141).

Bu boya bir bitkiden elde ediliyor olabilir (*Talmud – Şabat* 73a, Raşi o.a., **Aofe** k.b.). Fakat *Talmudsal* kaynaklar, bu boyanın hayvandan elde edildiğini kaydeder (*Talmud Yerusalmi – Kilayim* 9:1). Başka kaynaklar da bunun bir su canlısından üretildiğini belirtmektedir (Makabiler I 4:23; 25:10, Abravanel o.a.). Olasılıkla bu renk de *murex* ya da *purpura* cinsi salyangozdan elde edilirdi. *Septuaginta*’nın *porphura* çevirisinin nedeni de budur. Antik kaynaklar, kuzeyde yakalanan salyangozların mavi, güneyde yakalananların ise kırmızımsı bir boya salgıladığını kaydeder (Aristo,

6 וְשֵׁמֶן לְמֶאֶר בְּשָׂמִים לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:
 7-8 זְ אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֵּד וְלַחֲשֹׁן: ח וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי
 9 בְּתוֹכָם: ט כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת
 כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ס

böyle bir yerin inşası ya da belirlenmesi ve *Sefer-Tora* alımı ya da benzeri ihtiyaçların karşılanması için gerekli bağışı yapmaya zorlamaya bile yetkilidirler. Zira Yahudilik'in devamı sinagogların kurala uygun bir şekilde merkezde tutulmasına bağlıdır (*Meam Loez*).

İçlerinde barınacağım – Tanrı'nın Onuru tüm evreni kaplamaktadır; dolayısıyla herhangi bir "eve" ihtiyacı olmadığı açıktır. Nitekim pasukta da "[bu yerin] içinde barınacağım" değil "[*Bene-Yisrael'in*] içinde barınacağım" denmektedir. *Şehina*, taştan ve keresteden yapılacak olan bir binada değil, Bene-Yisrael'in kalplerinde barınacaktır. Altın Buzağı olayında halkın bir sembol gereksinimi duyması, olayların çıkışından çıkmasıyla sonuçlanmıştı. Dolayısıyla [Altın Buzağı günahının affettirilmesinde rol oynayacak olan] *Mişkan*, bir yandan halkın daima merkez ve Tanrı ile bağlantı sağlama aracı olarak gördüğü bir yer olacak, bu sayede Bene-Yisrael daima Tanrı'yı içlerinde barındıracaktır. Aynı işlevi, daha küçük çapta bile olsa, bir sinagog da görür. Bu yapı, insanlara sürekli olarak Tanrı'yı hatırlatacak, kendilerini kutsal bir yaşantıya sevk etmelerinde rol oynayacaktır. Bunun sonucunda Yahudiler, *Şehina*'nın içlerinde barınmasına olanak sağlayacak bir düzeye ulaşabilecekler ve kendileri bizzat birer *Mişkan* haline geleceklerdir (*Meam Loez*).

9. Göstermekte olduğum – Pasukta şimdiki zaman kullanılması, Tanrı'nın Moşe'ye, sıradaki pasuklarda tarif edilen inşaat talimatlarını verirken, aynı zamanda bu yapıların bitmiş hallerini de görsel olarak gösterdiğini ifade etmektedir (Raşi).

Ve böyle yapacaksınız – Raşi'ye göre, fazla görünen bu ifade, gelecekte de eşyalardan birinin kaybolması halinde, yenisinin yapılması sırasında burada verilen detaylardan şaşmamak gerektiğini belirtmektedir.

10-22. Aron ve Kaporet. *Mişkan*'ın içinde yer alacak kutsal eşyaların en merkezi olanı, On Emir levhalarını içeren *Aron Aberit*'tir. Rav Saadya Gaon'un unutulmaz sözleriyle: "Yisrael, bir ulus oluşunu Tora'ya borçludur". *Aron*'un odak nok-

tasında oluşu, Ramban'ın teziyle daha da çarpıcı hale gelmektedir. Ramban'ın, peraşanın başlangıcında yer verdiği bu teze göre, tüm *Mişkan*, Sinay dağının sembolik bir modelidir. Böylece, On Emir levhalarını içeren *Aron*, doğal olarak öncelikli öneme sahiptir. Rabenu Behaye, *Aron* sözcüğünün, "*Or – Işık*"tan türediğini belirtir. Zira dünyaya gerçek ışığı sağlayan, Tora'dır.

Mantiken, *Aron* yapılmadan önce, içine yerleştirilebileceği bir yapının inşası gerekir. Nitekim *Mişkan*'ın baş ustası Betsalel de Moşe'ye, böyle bir yapı olmadan *Aron*'u nasıl yapacağını merak etmiştir. Moşe, onun haklı olduğunu, *Mişkan*'ın önce inşa edilmesi gerektiğini (*Talmud – Berahot* 55a) söyler. Zaten pratikte de *Mişkan*'ın bileşenleri, *Aron*'dan önce inşa edilmiştir (bkz. Perek 36-37). Fakat bu bölümde, ön planda olan inşaat sırası değil, tüm bu inşaatların vurgulama amacı olan değerlerdir. Dolayısıyla her şeyden önce *Aron* hakkındaki emir verilmektedir; çünkü Tanrı'nın Sözleri, bunları içinde barındıracak yapıdan sonsuz kat daha önemlidir. On Emir levhaları ve Tora, tüm bu inşaatın temel sebebidir; onlar olmadığı sürece inşaatın anlamı yoktur (Ramban).

⁶ aydınlatma için yağ, mesh yağı ile rayiha tütsüsü için güzel koku hammaddeleri,

⁷ *Efod* ve *Hoşen* için *Şoam* taşları ve başka değerli taşlar.

⁸ “Benim Adıma bir Kutsal Mekan yapsınlar; böylece içlerinde barınacağım.

⁹ [Bu yapı] Sana göstermekte olduğum her şeye, *Mişkan*’ın ve tüm eşyalarının şablonlarına tamamen uygun olarak [inşa edilmelidir]; ve böyle yapacaksınız.

geniş gövdeli yüksek bir tür olan *acacia albidadır*. Bu ağacın kerestesi çok hafif ve serttir (krş. Abravanel; *Hizkuni*) ve nem kapmaz. *Talmud* bunun sedir ailesinden olduğunu belirtmektedir (Roş Ašana 28a; Ralbag; Radak, Şeraşim, *Şut* k.b.). *Septuaginta*, bunu “çürümeye dayanıklı kereste” olarak açıklar (krş. Josephus 3:6:1; Philo, *Sorular ve Cevaplar* 53) ve bu tanım, *Talmudsal* gelenek tarafından destek görmektedir (*Yoma* 72a; Raşi o.a.).

ŞİTİM kelimesi, “[*Ş*]alom – Barış”, “[*T*]ova – İyi”, “[*Y*]eşua – Kurtuluş” ve “[*M*]ehila – Bağışlanma” sözcüklerinin baş harflerinden oluşur. Böylelikle, *Mişkan*, Aron Aberit, Şulhan ve Mizbeah’ın bu ağacın kerestesiyle yapılması, tüm bunların Bene-Yisrael için ne gibi yararlar ifade ettiği hakkında fikir vermektedir (*Midraş – Tanhuma*). *Mişkan*’ın tüm ahşap işlerinde **ŞİTİM** ağacı kullanılmıştır. Birçok otoriteye göre, bunun amacı, ileride Şitim adlı yerde işlenecek günaha karşılık (Bamidbar 25:1 v.d.), şimdiden onarım sağlanmasıdır (*Meam Loez*).

Midraş’a göre, Yaakov Avinu, *Ruah Akodeş* yoluyla Bene-Yisrael’in Mısır’dan çıktıklarında bir *Mişkan* yapacaklarını görmüş, Mısır’a geldiğinde yanında bu ağaçları getirip burada dikerek, Bene-Yisrael’e, çıkışlarında yanlarına onları da almalarını vasiyet etmiştir (*Midraş – Tanhuma* 6; Raşi). *Meam Loez*, oldukça yüksek ağırlığa ve miktara sahip olan bu kerestelerin Mısır’dan buraya kadar her türlü olumsuz şart altında arabalarla bile taşınmasının çok zor olduğunu, dolayısıyla bunun da, yol boyunca Bene-Yisrael’e eşlik eden mucizelerden biri olması gerektiğini yazar. İbn Ezra ve *Daat Zekenim* ise bu büyük ağaçların çölde bir vahadan elde edildiğini belirtirler.

6. Aydınlatma – *Menora*’nın yakılması için (bkz. 27:20).

Yağ – Saf zeytinyağı (Raşi).

Mesh yağı – *Mişkan*’ın, eşyalarının, burada görev yapacak olan *Koenler*’in ve daha ileride başa geçecek olan kralların göreve başlangıcı, yağ sürülmesi, yani onların “meshedilmeleri” ile gerçekleşirdi. Bu yağ için de çeşitli güzel koku maddeleri gerekmektedir. Bkz. 30:23-33.

Rayiha tütsüsü – *Mişkan* ve *Bet-Amikdaş*’ta her sabah ve akşam, on bir maddeden oluşan bir karışım tütsü olarak yakılırdı. Bkz. 30:34-38.

7. Efod – Bkz. 28:6-12.

Hoşen – Bkz. 28:15-30.

Şoam taşları – Oniks, damarlı akik. Ya da yakut gibi kırmızı renkli değerli bir taş olabilir (*Meam Loez*). Bu, *Efod* için kullanılacaktır (Raşi).

Başka değerli taşlar – Bunlar *Hoşen*’de kullanılacaktır (Raşi). İbranice *Avne Miluim*. Raşi’ye göre bu, “dolgu taşları” anlamına gelir; zira söz konusu değerli taşlar, *Koen Gadol*’un göğsündeki *Hoşen*’de yer alan yuvaları dolduracaklardır (Raşbam; krş. Abravanel). Ramban’a göre ise ifadenin anlamı “tam taşlar”dır. Başka bir deyişle bu işlem için kullanılabilecek taşlar, kendi kusursuz şekillerini, doğal olarak kazanmış olmalıdırlar. Bu taşlar ne bir madenden kesilmiş, ne de yontularak düzeltilmiş olabilir (bkz. 28:20 açık.).

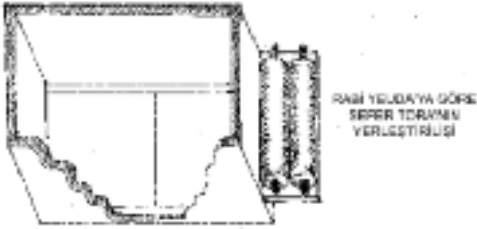
8. Benim Adıma bir Kutsal Mekan yapsınlar – Yani *Mişkan*. Bu, Tanrı ibadetine adanacak bir yapı olacaktır (Raşi). Zarif ve şatafatlı sinagoglar, Tanrı’nın emriyle uyumlu olarak kullanılmadığı sürece hiçbir anlam ifade etmez.

Mitsvat Ase No. 38. Tanrı Adına, *Şehina*’nın halk içinde barınmasını sağlayacak bir Kutsal Mekan yapmak, Tora’nın emirlerinden biridir. Burada *korbanlar* yapılacak, bayramlarda gelinecek, her yıl halk burada toplanacaktır. Bu *mitsva*, *Bet-Amikdaş* kadar, içindeki kutsal eşyaların yapımını da kapsar (*Sefer Ahinuh*). Ayrıca bu bağlamda yapılması emredilen *Mişkan* olmasına karşın, pasuğun daha genel bir terimle bir “*Mikdaş – Kutsal Mekan*” yapılmasını emretmesi, bu emrin sadece o döneme değil, tüm tarihe ait olduğunu öğretmektedir. *Bet-Amikdaş*’ın tekrar inşa edilebilmesi için *Maşiah*’ın gelmesi gerekmektedir. Buna karşın, bu emir halen daha küçük çapta yerine getirilebilir. Buna göre, on yetişkin erkeğin bir arada olduğu bir bölgede, her gün sabah ve akşam dua etmek için toplanmak üzere bir sinagog, “*Bet Keneset – Toplanma Yeri*” kurma yükümlülüğü vardır. Burası Yahudi toplumunun merkezidir ve toplum liderleri, cemaat üyelerini,

י וְעָשׂוּ אֶרֶוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחָצִי אֶרְכּוֹ 10
 וְאֲמָה וְחָצִי רָחְבּוֹ וְאֲמָה וְחָצִי קִמְתּוֹ: יֵא וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית 11
 וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ וְעֲשִׂיתָ עָלָיו זָר זָהָב סָבִיב: יב וְיִצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת 12
 זָהָב וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי 13
 טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִיתָ:

1 amanın 5 tefaha eşit olduğu görüşüne göre ise (bkz. ö.a.) [duvarlarının kalınlığı çeyrek tefah olan] Aron'un uzunluğu iki levhaya tam olarak yetecektir. Dolayısıyla bu görüşe göre, Moşe'nin yazdığı *Sefer-Tora* sandığının içine değil, ondan dışarıya uzanan bir rafa, altın bir kutu içinde yerleştirilmiştir (Rabi Yeuda; *Talmud – Bava Batra* 14a; *Tosafot* o.a.).

Her durumda, Aron, Tora öğrenimini simgeler. Bu bakımdan, Aron ile bir Tora bilgini arasında paralellik vardır. Burada Aron'un içten ve dıştan altınla kaplı olması gerektiği söylenmektedir. Dolayısıyla bir Haham da, tutarlı olmalı, iç karakterinin, dışa dönük davranışlarıyla uyum içinde olmasına dikkat etmelidir. Bir Haham'ın hareketleri, inançlarıyla bağdaşmalı, ikiyüzlü olmamalıdır. *Talmud*'da söylendiği gibi, "İç, dışı gibi olmayan Haham, Haham değildir" (*Yoma* 72b). Bu sebeple içten ve dıştan doğrudan kaplamak varken, iç içe geçen üç sandık yapmak tercih edilmiştir. Zira bu şekilde, içteki ve dıştaki kaplama ahşap sandığa yapışık olmayacak, ahşabın istendiği zaman görünebilmesi mümkün olacaktır. Dahası pasukta sözcük sıralamasında "saf altın" sözcükleri "içten" kelimesinin yanındadır ["saf altınla kapla içten; ve dıştan"]. Bu da insanın özellikle içinin "saf altın" olması gerektiğini belirtmektedir. Dışta da "altınla kaplı olmak", başkalarına karşı güler yüzlü ve samimi davranmak gereklidir. Ama öncelik, insanın içinin saf olmasıdır. İkiyüzlülük, Tanrı'nın en sevmediği şeylerden biridir.

Altın bir taç yap – Bu, Aron'un tepesini çevreleyen ve yukarı doğru yükselen altın bir kenarlıktır. İbranice *Zer*. Bu kenarlık, Aron'un

kaşığı örtülü haldeyken yukarı doğru bir taç şeklinde çıkıntı oluşturacaktır. Bu kısım, "*Keter Tora – Tora tacı*" simgeler (a.y.). Bu, Tora bilgilerinin hak kazandığı figüratif bir taçtır (*Mişna – Pirke Avot* 4:12).

12. Dört altın halka dök – Bazılarına göre bu halkalar ayrıca dökülüp sonradan Aron'a eklenmiştir (Ralbag; Abravanel; krş. 37:13). Bir görüşe göre, bu halkalar dışarıya doğru sarkar halde değildir; sııklar Aron'un duvarı boyunca onun içinden geçecektir ve halkalar, çıkış noktaları için birer destek görevinde olacaktır (Josephus 3:6:5; krş. *Talmud – Bava Batra* 14a).

Köşesine – Targum; Radak, Şeraşim. İbranice *Paamotav*. Raşi'ye göre, bu halkalar, Aron'un dört köşesinde, en üste gelecek ve dışarı sarkacak şekilde takılacaktır. Başka bir görüşe göre ise halkalar köşelerin üstünden 2,33 tefah (18,66cm.) kadar aşağıya takılacaktır (*Talmud – Şabat* 92a; Raşi o.a.). Başkalarına göre ise halkalar en köşelerin en dibine yerleştirilecektir; zira bu şekilde, Aron taşıdığı sırada herkesin üstünde yükselmiş olacaktır (Ramban; Rabenu Behaye). Aron'un ayakları olduğu görüşünde olanlara göre ise bu halkalar ayaklardadır (İbn Ezra; Abravanel).

İki halka ... iki halka – Böylece, her köşede birer tane olmak üzere, Aron'da dört halka vardır. Başka bir deyişle, burada, pasuğun başında sözü edilen dört halkanın ikiye ikiye nereye yerleştirileceği söylenmektedir (Raşi; Raşbam; *Lekah Tov*; Ralbag; Abravanel).

Pasuk farklı bir bakışla şu şekilde çevrilebilir: "[Sandık] İçin dört altın halka dök ve [bunları, sandığın] dört köşesine tak. [Sonra,] Bir kenarına iki halka, diğer kenarına da iki halka [daha yerleştir]". Bu doğrultuda, Aron'un, her köşede ikiye tane olmak üzere sekiz halkası olabilir (*Talmud – Yoma* 72a, *Tosafot* o.a., *Ketiv* k.b.). Bir görüşe göre, köşedeki halkalar, Aron'un elle taşınabilmesi içindir; sııkların geçeceği diğer halkalar ise köşelerde değil, kenarlardadır (krş. p. 14; Roş; *Tur*).

[100. Aron]

¹⁰ “Akasya ağacından bir sandık yapınlar. Boyu 2,5 *ama*, eni 1,5 *ama*, yüksekliği de 1,5 *ama* [olsun]. ¹¹ Onu saf altınla kapla – içten ve dıştan kaplamalısın. Üzerine de çevresi boyunca altın bir taç yap. ¹² “Ona dört altın halka dök ve [bunları, sandığın] dört köşesine tak. Bir kenarında iki halka, diğer kenarında da iki halka [olsun].

10. Sandık – İbranice **Aron**. Bkz. 37:1-9. Genel olarak “**Aron Aberit** – *Antlaşma Sandığı*” (Yeoşua 3:6), ya da “**Aron Aedut** – *Tanıklık Sandığı*” (26:33) olarak bilinir. Bu, dikdörtgen prizma şeklinde ayaksız bir sandıktır (Raşi). Bazı kaynaklar ise, sandığın ayakları (p. 12, İbn Ezra o.a.) ya da altında bir tür pervazın (krş. Talmud – Yoma 72b) olabileceğini yazarlar.

Yapsınlar – Aron dışındaki tüm eşyalarla ilgili emir, doğrudan Moşe’ye hitaben “*yap*” şeklindedir. İstisnai olarak Aron’la ilgili emirde çoğul olarak “*yapsınlar*” denmektedir. Dolayısıyla emir ulusun tümüne yöneltilmektedir. Aron, içeriği sebebiyle Tora’yı ve onun merkeziliğini simgeler. Emrin tüm halka yöneltilmesi, eksiksiz olarak tüm halkın Tora’da pay sahibi olması gerektiğini göstermektedir. Hahamlarımız’ın öğrettiği gibi, “herkesin Aron’un yapımında pay sahibi olmasını sağla; böylece herkes Tora’nın bilgisinden bir pay almayı hak edecektir” (*Midraş – Şemot Raba* 34:3; Ramban). Ayrıca kimse bir başkasına “senin Tora’da hiç hakkın yok” deme cüretini göstermeyecektir (36:1, Rabenu Behaye o.a.). Dolayısıyla, Aron’un yapımı için tüm Bene-Yisrael, altın eşyalar bağışlamışlardır.

2,5 ama... – 1 *ama*, 6 *tefaha* eşittir (*Talmud Yerusalmi – Şekalim* 6:1). İkinci bir görüşe göre 1 *ama* 5 *tefaha* eşittir. *Tefah* (=dört parmak) ölçüsünün tam karşılığı hakkındaki görüşler de 8-10cm. arasındadır. Açıklamalarımız boyunca, karışıklığı engellemek amacıyla 1 *ama* = 6 *tefah* ve 1 *tefah* = 8cm. (1 *ama* = 48cm.) ölçülerini kullanacağız. Bu durumda Aron’un ölçüleri 120 x 72 x 72cm., hacmi 0,62m³ tür.

Bazı kaynaklar, Aron’un duvarlarının 1 *tefah* kalınlığında olduğunu söyler (*Talmud – Yoma* 72b; Rabenu Hananel o.a.; Abravanel, *Maase Hoşev* 8:2). Başka görüşlere göre, kalınlık yarım *tefah* (4cm.), ya da bir parmaktır (2cm.; *Talmud – Bava Batra* 14a; *Barayta Melehet Amişkan* 6).

11. İçten ve dıştan kaplamalısın – Ahşap üretilen Aron’un içten ve dıştan altınla kaplanması gerekmektedir. Raşi, pratik nedenlerden dolayı, iç içe geçecek şekilde üç sandık yapıldığını açıklar: İlki akasyadan üretilmiş, ikincisi altından ve daha büyük olarak yapılmış ve ahşap sandık bunun içine yerleştirilmiştir. Daha

sonra altından üçüncü bir sandık yapılmış ve ahşap olanın içine koyulmuştur. Bir önceki pasukta verilen ölçüler, en dıştaki altın sandığın ölçüleridir; diğer sandıklar bu ölçülerin bir ve iki *tefah* kadar eksigiine sahip olacaktır (*Talmud – Yoma* 72b; Raşi; *Midraş Agada*).

Pasukta bir kez “*kapla*” emri verildikten sonra, ikinci ve gereksiz görünen bir “*kaplamalısın*” sözcüğü geçmektedir. Bu da açıkta hiçbir ahşap parçasının görünmemesi gerektiğini göstermektedir. İç içe geçen üç sandıklı durumda, ahşabın üst kısmı halen açıkta kalacaktır. Bunun önlenmesi için, en içteki altın sandık, dışarıya doğru, ahşabı örtecek şekilde dudaklarla yapılmıştır (*Talmud Yerusalmi – Şekalim* 6:1). Bir başka görüşe göre, ahşap içten ve dıştan altınla doğrudan kaplanmıştı (a.y.).

On Emir levhaları Aron’a yerleştirilecektir. Her bir levha 6 *tefah* genişliğindeydi. Böylece, 1 *amanın* 6 *tefaha* eşit [ve dolayısıyla Aron’un uzunluğunun 15 *tefah*] olduğu görüşüne göre, Moşe’nin yazdığı *Sefer-Tora* da, onun ölümünden önce, [duvarlarının kalınlığı yarımşar *tefah* olan] Aron’un içine, levhalardan arta kalan 2 *tefah*lik boşluğa koyulmuştur (Rabi Meir).

- יג וְעָשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: 13
- יד וְהִבַּאתָ אֶת־הַבָּדִים בְּטַבְעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֶן לְשֹׂאת אֶת־הָאָרֶן בָּהֶם: 14
- טו בְּטַבְעֹת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: טז וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֶן אֶת 15-16
- הָעֹדֶת אֲשֶׁר אָתָּן אֵלֶיךָ: שני יז וְעָשִׂיתָ כַּפֹּת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחֻצֵי 17
- אֲרָכָה וְאַמָּה וְחֻצֵי רַחְבָּהּ:

leri Tanrı'nın Bene-Yisrael'e verdiği konusunda tanıklık etmeleridir (Raşi).

Ramban'ın bu peraşanın başlangıcında uzun bir yazıyla anlattığı gibi, *Mişkan*, Sinay'da Tora'nın verilisinin bir temsilidir. Sonuç olarak, Aron, On Emir levhalarını içerdiklerinden, *Mişkan*'ın kutsiyetinin kaynağıdır. Bu da, Pelistiler, *Koen Gadol Eli* ve Peygamber Şemuel zamanında Aron *Aberit*'i ele geçirdikleri zaman (bkz. Şemuel I 4:17-18), Yahudi Ulusu'nun neden büyük bir umutsuzluğa kapıldığını açıklamaktadır. Aron'un düşman eline geçmesi Tora'nın kaybını temsil etmekteydi; ve Yahudiler Tora'nın kutsiyetine bağımlıydılar. Bu da, küçük çocukların Tora öğrenimine, *Bet-Amikdaş*'ın inşası için bile ara verilmemesi konusundaki kuralı açıklamaktadır (Rabi Aaron Kotler).

17. Kapak – Saadya Gaon; Raşi; Raşbam. İbranice **Kaporet**. *Septuaginta*, bunu *ilastyron* şeklinde çevirir. Bu sözcük, uzlaşma, yatıştırma, tevccüh kazanma, memnun etme ve bağışlanma anlamları verir. Bu sebeple İbranice'deki [*Kipur* sözcüğüyle de aynı kökten gelen] "**Kapara** – Bağışlanma [ya da *Af Bedeli*]" sözcüğüyle yakından bağlantılı olarak görülebilir (krş. *Midraş – Tanhuma* 10; *Tseror Amor*). Nitekim, *Kaporet*'te altın kullanılmasının sebebi, *Talmudsal* kaynaklarda "*Kaporet*'in altını gelsin ve buzağının altınını affettirsin" (*Talmud Yerusalmi – Şekalim* 1:1) şeklinde açıklanmaktadır. Philo, bunu "*merhamet tahtı*" olarak çevirir (*Sorular ve Cevaplar* 60; krş. *Midraş – Tanhuma*, Vayakel 7).

Kapak, blok altından ve Aron'un dört duvarının tepesine düz bir şekilde yatırılacak şekilde yapılacaktır. Kapağın blok altından yapılmasının nedeni, Tanrı'nın görüntüsünde yaratılmış insanın ruhunu temsil etmesidir. Aron'u örtmek için yapılmış olsa da, kapak, tıpkı manevi niteliğe sahip ruhun, bağlı kaldığı vücuttan ayrılabilmesi gibi, Aron'dan ayrı bir parça olarak yapılacaktır (Sforno).

2,5 ama... – En ve boy, doğal olarak, Aron ile aynıdır (p. 10 açk.). Tora açıklamasa da,

Hahamlarımız, kapağın kalınlığının bir *tefah* (8cm.) olduğunu açıklarlar (*Talmud – Suka* 5a). Tamamen dolu bir altın bloğu olduğu düşünülürse, [*Keruwim* haricindeki] ağırlık bir tonu rahatça aşmaktadır (bkz. p. 39 açk.). Buna *Keruwim*, Aron ve özellikle de içine yerleştirilen büyük taş levhaların ağırlığını da eklersek, Aron'un, dört kişi tarafından taşınması mümkün olmayacak bir ağırlığa sahip olduğunu kolayca anlayabiliriz. Nitekim *Talmud*, gerçekte Aron'un mucizevi olarak kendiliğinden ilerlediğini, gerçekte taşıyanların Aron'u değil, Aron'un onları taşıdığını kaydeder (*Talmud – Sota* 35a). Bunun sembolik anlamı da açıktır: Yahudiler'i ayakta tutan, taşıyan ve ilerleten, Tora'dır.

Bazı kaynaklar, kapağın oldukça ince olduğu görüşündedir (*Tur*); zira mucizevilik bir yana, Aron'un taşınabilecek hafiflikte olmasını bekleriz (p. 11, *Daat Zekenim* o.a.). Bir kaynak, [Aron'la birlikte] kapağın, *Menora* ile aynı ağırlıkta, yani 68,4kg. olduğunu yazar (p. 39; İbn Ezra'nın 38:24 açıklamasında Saadya Gaon'dan alıntı). Bu durumda kapak 0,5cm., ya da *Keruwim* de hesaba katılırsa 0,3cm. civarında kalınlıkta, ağırlığı da 70-80kg.dan daha az olacaktır. Kapak içi boş üstü açık, bir *tefah* yüksekliğinde bir kutu şeklinde yapıp, Aron'un üzerine baş aşağı yerleştirilmiş de olabilir.

Tora'nın, Aron'un eni ve boyu ile aynı olması gerektiği açık olan [dolayısıyla söylenmese de tahmin edebileceğimiz] en ve boyu verip, ne kadar olduğunu hesaplayamayacağımız kalınlıktan bahsetmemesi ilginçtir. Tora bu şekilde tüm *Mişkan* konusunun mucizeviliklerini vurgulamaktadır. Bir *tefah*lık kalınlık durumunda sadece kapağın ağırlığı bir tonu aşmaktadır. Oysa Bene-Yisrael'in yaptığı toplam altın bağışı iki tonu ancak bulmaktadır (38:24). Dahası, altından yapılacak daha çok eşya vardır. Üstelik, 1 *amanın* 60cm. olması durumunda, tüm altın bağışı sadece kapağı bile karşılayamayacaktır!

Bene-Yisrael, en ve boyu tamamlayıp, olabilecek en yüksek incelikte bir kapak yapmıştır. Ellerindeki altın ancak böyle bir kapak yapmaya

- ¹³ “Akasya ağacından sırkılar yap ve onları altınla kapla.
¹⁴ Sırkıları, sandığın kenarlarındaki halkalara geçir; sandık bunlarla taşınacaktır.
¹⁵ Bu sırkılar, sandığın halkalarında kalmalı, [sandıktan] ayrılmamalıdır.
¹⁶ “Sana vereceğim tanıklığı bu sandığa yerleştireceksin.
¹⁷ “Saf altından bir kapak yap. Boyu 2,5 *ama*, eni de 1,5 *ama* [olacak].

Başkaları, ikinci dört halkanın dekoratif amaçlı olduğu görüşündedir.

Bazıları, ilk dört halkanın Aron’a sağlam bir şekilde tutturulduğunu, ikinci dört halkanın ise, bu sağlam halkalara, onlardan sarkacak şekilde takıldığını, sırkıların da bunlardan geçtiğini öne sürer (*Behor Şor; Hizkuni; Or Ahayim*). Aron’un ayakları olduğu görüşünde olanlara göre, pasuk şöyle çevrilmelidir: “[İlk dört halkayı, sandığın] Dört ayağına tak; ve [doğrudan sandığın] bir kenarına iki, diğer kenarına iki halka [daha yerleştir]”. Başka bir deyişle, bu görüş doğrultusunda, ilk dört halka Aron’un ayaklarına, ikinci dört halka ise Aron’un kenarlarına yerleştirilecektir (İbn Ezra).

13. Sırkılar yap – Bu sırkıların her biri 10 *ama* uzunluğunda olacaktır.

14. Halkalara geçir – Taşıma sırkıları, Aron’un kısa kenarı boyunca halkalardan geçirilecek, böylece ikisi arasındaki paralel uzaklık 2,5 *ama* (120cm.) olacaktır (*Talmud – Menahot* 98a, b; Raşi; Raşbam; Ramban). Bir kaynağa göre ise sırkılar uzun kenarların içinden geçirilmiş, giriş ve çıkışlar halkalarla desteklenmiştir (Josephus 3:6:5).

Sandık bunlarla taşınacaktır – Aron Leviler tarafından omuzlarda taşınacaktır. Bir arabaya ya da at sırtına yerleştirilmesi yasaktır. Aron’u taşıyan kişilerin hepsinin, taşıma boyunca yüzleri Aron’a dönük olması gerekir. Aron’a sırt dönmek saygısızlık olacağından, önceki iki kişi geri geri yürümek durumundadır. Bu da, sinagogda Sefer-Toralar’ın bulunduğu dolabin önünden ayrılırken geri geri yürüme gerekliliğinin temelidir (*Meam Loetz*).

15. Sırkılar ... [sandıktan] ayrılmamalıdır – Aron’un taşıma sırkılarının sürekli olarak halkaların içinde durması gerekmektedir. *Mitsvat Lo Taase* No. 58 (*Sefer Ahinuh*). Sırkıların, Aron taşınmadığı zamanlarda bile sandıktan ayrılması garanti altına alınmalıdır. Pasuğun başında sırkılarının “halkalarda” kalması istenmektedir. Pasuğun devamında ise sırkıların [halkalardan değil] “sandıktan” ayrılmaması gerektiğine dair negatif emir vardır. Bu sebeple sırkıların uçları, orta kısmına göre daha kalın yapılacaktır. Böylece sırkılar halkaların içinde “kalmasına”

karşın orada sabit olmayacak, serbestçe ileri geri oynayabilecektir. Ama bir kez zorlanarak halkalardan geçirildikten sonra, kendiliklerinden düşmeleri engellenmiş olacak; bu şekilde de “sandıktan ayrılmaması” garanti altına alınacaktır (Raşi; *Lekah Tov; Meam Loetz*). Sırkıları yerlerinden aktif olarak çıkartan kişi ise, bu pasukta verilen hem pozitif hem de negatif emri ihlal etmiş olur.

Tanah’ta gördüğümüz üzere, Yahudiler savaşa gittiklerinde yanlarında Aron’u da alırlardı. Bu şekilde elde edecekleri zaferler, Aron’un sayesinde kazanılırdı. Acil bir savaş durumunda Aron’un da alınabilmesi için, sırkıların ebediyen Aron’dan ayrılmaması, sandığın sürekli taşınabilir olması gerekir. Sırkıların sandıktan ayrılmayacak şekilde yapılması, telaş anında Aron’un yere düşürülmesi gibi bir felaket olasılığını asgariye indirecektir (*Meam Loetz*).

Rabi Samson Raphael Hirsch’e göre bu sürekli taşınabilirlik, Tora’nın herhangi bir fiziksel mekana bağlı olmadığını, Yahudiler’in, isteyerek veya istemeyerek, nereye giderlerse gitsinler, Tora’nın da onlarla beraber gideceğini simgeler. Tora her an hareket edebilir durumda olacaktır.

16. Tanıklığı – İbranice *Edut*. Bazılarına göre, bu ifade, On Emir levhalarını tanımlamaktadır (Raşbam; İbn Ezra; krş. Melahim I 8:9). Başka otoriteler ise, bunun tüm Tora’yı da ifade ettiği görüşündedir (Raşi; Abravanel; *Tseror Amor; Yad önsözü*). Bu konu, *Talmud*’da da ele alınmaktadır (*Bava Batra* 14a). Söz konusu görüş ayrılığının temelinde, bu emrin veriliş zamanının ne olduğu yatmaktadır. Pasukta “sana vereceğim tanıklığı” denmektedir. Eğer bu emir Moşe henüz Sinay dağında iken verildiyse, sadece levhalardan bahsedilmektedir; çünkü bunlar daha kendisine verilmemiştir. Fakat eğer emir, Moşe’nin ilk On Emir levhalarıyla gelişinden sonra verildiyse (bkz. p. 1 açk.), söz konusu “tanıklık”, henüz verilmemiş olan Yazılı Tora’yı ifade etmelidir [40:20’de Moşe’nin “tanıklığı” Aron’a yerleştirdiğini görmekteyiz. Orada bahsedilenin On Emir levhaları olduğundan şüphe yoktur; zira verilişi Moşe’nin ölümünden hemen önce tamamlanacak olan Tora, henüz verilmiş değildir (*Sifte Hahamim*)]. Levhalar ya da Tora’nın “tanıklık” olarak adlandırılmasının nedeni, içerdikleri emir-

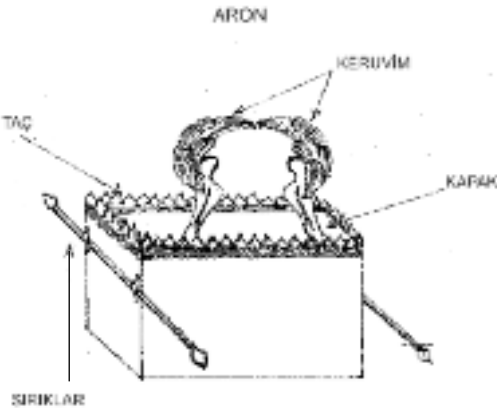
יָה וְעִשִּׂיתָ שָׁנִים כָּרְבִים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה 18
 אַתָּם מִשְׁנֵי קִצּוֹת הַכַּפֹּתָיִם יָט וְעִשִּׂה כָּלֹב אֶחָד מְקֻצָּה מִזָּה וּכְרוֹב־אֶחָד 19
 מְקֻצָּה מִזָּה מִן־הַכַּפֹּתָיִם תַעֲשֶׂוּ אֶת־הַכָּרְבִים עַל־שְׁנֵי קִצּוֹתָיו: כ וְהָיוּ 20
 הַכָּרְבִים פְּרָשִׁי כְנָפִים לְמַעַל סִכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּתָיִם וּפָנֵיהֶם 21
 אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּתָיִם יִהְיוּ פָנֵי הַכָּרְבִים: כֹּא וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּתָיִם
 עַל־הָאָרֶץ מִלְמַעַל וְאֶל־הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־הָעֹלָת אֲשֶׁר אֵתָן אֵלֶיךָ:

doğuya bakarken, yüzleri birbirlerine çevrilidir (Hohmat Amişkan; Maase Hoşev 3:5). Birbirlerine dönük olmalarının nedeni, birer tanrı olarak algılanmalarını önlemektir (More Nevuhim 3:45). Tanrı'nın iki farklı Niteliği'ni simgeleyen Keruvim'in karşı karşıya durması, bu Nitelikler arasındaki dengeyi ifade etmektedir (bkz. p. 18 aşk.).

I. Bet-Amikdaş'daki Keruvim'in yüzlerinin birbirlerine dönük olmadığı ima edilmektedir (Divre Ayamim I 3:13). Bu da Keruvim'in durumunun değişken olabildiğini göstermektedir. Hahamlarımız, Bene-Yisrael Tanrı'nın İsteği'ni yerine getirdiği sürece, Keruvim'in de birbirlerine baktıklarını; fakat aksi durumda Keruvim'in, olumsuz durumu vurgularcasına başka yöne döndüklerini öğretirler (Talmud – Bava Batra 99a).

Kapağa doğru [eğik] – Daat Zekenim; İbn Ezra. Ya da “Keruvim, yüzleri kapağın ortasına çevrili şekilde birbirlerine dönük olmalıdırlar” (Raşbam).

Keruvim'in yüzleri, hem aşağıya, Aron'a hem de birbirlerine dönüktür. Bu da erdemin tek gerçek kaynağının Tora olduğunu ve insanın bu erdemi, diğer insanlarla düzgün ilişkiler kurmak için kullanması gerektiğini simgeler.

21. [Ama öncesinde ... koymuş olmalısın] – Çevirimiz Raşi'ye göredir. Tam çeviri “Sandığa da sana vereceğim tanıklığı koy” şeklindedir. Bu, p. 16'da verilen emrin bir tekrarı gibi görünmektedir. Mizrahi ve Gur Arye'nin genişlettiği açıklamalarında, Raşi ve İbn Ezra, Aron'un tamamlanıp kapağının kapatılmasından önce, “tanıklığın” içeriye yerleştirilmesi gerektiğini belirtirler. Başka bir deyişle, kapak kapatılıp, sonra tekrar açılarak “tanıklığın” yerleştirilmesi yasaktır. Tora bu zorunluluğu, ilgili kuralı tekrar ederek vurgulamıştır. Aksi takdirde, içinde “tanıklık” olmasa bile, Kodeş Akodaşim'de Aron'un boş olarak durabileceği şeklinde yanlış bir izlenim doğabilirdi. Gerçekten de, I. Bet-Amikdaş yıkılmadan önce, Aron Aberit ile diğer bazı kutsal eşyalar gizli bir yere gömüldüğünden, II. Bet-Amikdaş zamanında, On Emir levhaları yoktu. Bu sebeple boş da olsa bir Aron yapıлып Kodeş Akodaşim'e yerleştirilmemiş, burası boş kalmıştır.

Yine de pasuktaki sıralamanın ters olması, önce “tanıklığı koy”, daha sonra “kapağı yerleştir” denmesi daha mantıklı olurdu. Fakat Tora sıralamayı ters vererek, levhaların Aron'a yerleştiriliş şekline değinmektedir. Daha ileride, kutsal eşyalar taşınmaya hazırlanmak üzere özel muhafazalarına yerleştirilirken, Leviler'in onlara bakmaması konusunda sert bir uyarı olduğunu görmekteyiz (Bamidbar 4:20). Benzer şekilde burada da, levhaların sandığa yerleştirilmesi sırasında, kimsenin onlara bakmaması gerekmektedir. Bu sebeple öncelikle dört kişi kapağı ellerine alıp Aron'un üstüne getirecek, bu sırada Moşe, levhaları sandığa yerleştirecektir. O anda kapak sandıkla kapağı tutanlar arasında bir engel teşkil edeceğinden, bu kişiler levhaları görmeyecek ve Moşe'nin işaretiyle kapağı kapayacaklardır (Meam Loetz).

¹⁸ “İki tane de altın *Keruvim* yap. Onları, kapağın iki ucundan [döverek, kapakla] yekpare yapmalısın.

¹⁹ Bir *Keruv*’u bir uçtan, diğer *Keruv*’u da diğer uçtan yap. Bu *Keruvim*’i, kapaktan [türer şekilde, kapağın] iki ucu üzerinde yapmalısınız.

²⁰ *Keruvim*, kanatlarını yukarıya doğru açmış, kanatlarıyla kapağa siper olur, yüzleri birbirine dönük halde olmalıdırlar. *Keruvim*’in yüzleri [aynı zamanda] kapağa doğru [eğik] olmalıdır.

²¹ “Kapağı, sandığın üzerine yerleştireceksin. [Ama öncesinde,] Sana vereceğim tanıklığı sandığa koy[muş olmalısın].

yeterlidir. Bu yüzden en ve boydan bahsedilmektedir. Fakat bunun bir *tefah* kalınlığında olması durumunda, buna maddi güçleri yetmeyecektir. Bu nedenle bir mucizeyle, kapak kalınlaşmıştır; fakat bu kalınlığı insanların verebilmesi mümkün olmadığı için, Tora da kalınlıktan bahsetmemektedir (*Meam Loetz*). Bu da insana yönelik önemli bir derstir: Gerçekte her şey mucizedir. Yine de Tanrı, insanların, O’nun sonsuz iyilikleri karşısında boynu bükük kalmamaları için onlara maddi ve fiziksel güç verir ve onların kendi çabalarıyla bazı şeyleri başardıklarını düşünmelerini sağlar. İnsanın “yeterlilik” hissini sağlamak, Tanrı’nın ona verdiği en büyük hediyelerden biridir. Fakat gerçekte, var olan her şey mucizedir.

18. İki tane – Kapağın uzunlamasına (Raşbam; İbn Ezra) iki ucunda birer tane olmak üzere, toplam iki tane *Keruvim* olacaktır. Biri Tanrı’nın Merhamet Niteliği’ni simgeleyen *A-do-nay*, diğeri de Yargı Niteliğini ifade eden *E-lo-ım* İsmi’ni temsil edecektir; bkz. p. 20.

Keruvim – Bkz. Bereşit 3:24 açık. *Keruvim*, geniş kanatlı (p. 20), çocuk yüzü (*Talmud – Hagiga* 13b; Ralbag) kuş benzeri yaratıklardır (*Or Aafela*; Raşbam; *Hizkuni*; Philo, *De Vita Moses* 2:99). Bazı otoriteler, *Keruvim*’den birinde erkek, diğerinin kız yüzü olduğunu kaydeder (*Divre Ayamim* I 3:10, Raşi o.a.; Rabenu Behaye; *Talmud – Yoma* 54a; krş. *Zoar* 3:59a). Bkz. Yehezkel 10:7-15.

Keruvim motifleri bunun dışında, “**Kodeş Akodaşim** – Kutsallar Kutsalı” karşısındaki *Parohet*’e (26:31) ve *Mişkan*’ın tavanını örtmek için birleştirilmiş goblenlere (26:1) de işlenecektir. *Keruvim*, peygamberler Yeşayau (*Perek* 6) ve Yehezkel’in (*Perek* 1 ve 10) vizyonlarında gördükleri melekleri de anımsatır. Tüm bu perdeler birbirlerine birleştirilmiştir. Bu da Yisrael’in liderlerinin, Tanrı’nın hizmetinde kendilerini ulusa birleştirmeleri gerektiğini simgelemektedir (*Sforno*).

Yekpare – *Keruvim*, ayrıca yapılıp daha sonradan

kapağa eklenmeyecektir. Tüm kapağın, *Keruvim* de dahil olmak üzere, “**Mikşa** – **Yekpare**” olarak, yani büyük bir altın bloğundan dövülerek şekillendirilmesi gerekmektedir (Raşi).

19. Bir uçtan ... diğer uçtan – Bir önceki pasukta iki *Keruvim* yapılması ve uçlarda olmaları gerektiği söylenmiştir. Bu pasukta ise her ucta ikişer tane *Keruvim* yapılacağı fikrine kapılmamız için, açık olarak her ucta sadece birer tane *Keruv* olacağı vurgulanmaktadır (a.k.).

Kapaktan [türer şekilde] – *Keruvim*, kapakla aynı altın parçasından üretilen olacaktır. Ayrıca, “*uçta*” olmalarından, kapağın kenarında olduğu sonucunu çıkarmamamız için, “*kapaktan*” türediği belirtilmektedir. Yani ucta olmasına karşın, *Keruvim* kapağın üst tarafında yer alacaktır (a.k.; *Mesiah İlemim*).

20. Kanatlarını yukarıya doğru açmış – Kanatlar baş hizasında (Raşi, Raşbam), uçmaya hazırlanır (Ralbag) ve her bir *Keruv* kanatlarıyla karşısındakine işaret eder gibi açık olacaktır. Bu, insanın, Tanrı’nın erdemini anlamak ve O’nun hizmetinde mükemmelleşmek için kendisini sürekli olarak üst düzeylere çıkarması gerektiğini öğretir (*Sforno*). Kişi lüks peşinde koşmamalı, yaptığı her şeyde Tanrı’nın hizmetinde olmaya niyetlenmelidir. Benzer şekilde Tora öğrenimi sırasında da tek motivasyon Tanrı’nın emrini yerine getirmek olmalıdır; başkalarının gözünde onur kazanmak değil (*Meam Loetz*).

Kapağa siper – Kanatların kapaktan yüksekliği 10 *tefah*tır (80cm.; *Talmud – Suka* 5b). Aynı şekilde her bir *Keruv* da 10 *tefah* boyundadır (Raşi o.a.). Açılmış kanatlarıyla kapağı tamamen gölgelemektedirler.

Yüzleri birbirine dönük – Tam olarak karşı karşıya olacaklardır. Başkalarına göre, Aron’un yerleştirildiği *Kodeş Akodaşim*’de, buranın kapısına bakacak şekilde doğuya dönük ve başları birbirlerine doğru eğik halde olacaklardır (*Talmud – Bava Batra* 99a). Bir görüşe göre, bedenleri

22 כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וּדְבַרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכְּפֹת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֵבִים אֲשֶׁר
 עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתָךְ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ
 23 כג וְעֲשִׂיתָ שְׁלֹחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמַתַּיִם אַרְכּוֹ וְאַמָּה רַחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי
 24-25 קָמָתוֹ: כד וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: כה וְעֲשִׂיתָ לוֹ
 26 מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעֲשִׂיתָ זָר-זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב: כו וְעֲשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע
 טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
 27 כז לְעִמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָה הַטַּבַּעֲתֵי לְבָתַיִם לְבָדִים לְשֵׁאת אֶת-הַשְּׁלֹחַן:
 28 כח וְעֲשִׂיתָ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אוֹתָם זָהָב וְנִשְׂאָכָם
 אֶת-הַשְּׁלֹחַן:

mun kutsiyet ve bereketle hiçbir bağı yoktur (krş. Yeşayau 28:8). Bu sebeple, eğer bir kişi vakit darlığı sebebiyle Tora öğrenemiyorsa bile, en azından yemek masasında uygunsuz dil kullanmamalıdır. Fakat bu sadece hafta içi için geçerlidir. *Şabat* ve bayramlarda ise masada Tora'dan bahsetmenin yolunu aramalı, en azından Teilim'den bir parça okumaya gayret edilmelidir. "Bu kitaptan herhangi bir paragrafı okumak bile, bu amaç için yeterlidir. Söz konusu çalışmayı yapmamın en önemli amacı budur. Bu şekilde herkes Tora ile ilgili temel bilgiye sahip olabilecek, öğrenme şansına sahip olacaktır" (*Meam Loetz* kitabının yazarı Rabi Yaakov Huli'nin sözleri).

25. Kenarlık – Bu kenarlık, *Şulhan*'ın ayaklarını bir arada tutma amaçlıdır; masanın üst levhası da bu kenarlığın üzerine yerleştirilecektir (*Tosefta* – *Menahot* 11:3; *Talmud* – *Menahot* 96b; Ralbag; Radak, *Şeraşim*, *Zer* k.b.). Başka bir görüşe göre, bu, masanın üst levhasının çevresine yerleştirilecek ve altın tacın bitiştirileceği ahşap bir kenarlıktır (a.k.; *Hizkuni*). Bu görüşe göre, kenarlık, masanın üstü tamamen açıkta kalacak şekilde masanın kenarlarında olacaktır (*Talmud* – *Menahot* 96b). Bazılarına göre, kenarlığın yerinde durmasını, etrafını çevreleyecek olan taç sağlayacaktır (Abravanel), fakat bu görüş *Talmud*'un tarifiyle çelişmektedir. Bir görüşe göre, taç, masanın hemen kenarındadır; ayaklara bitişiktir ve masanın üst levhasından yukarıya doğru çıkıntı oluşturmaktadır (Josephus 3:6:6).

[Bahsedilen] **Altın tacı** – Bu, Raşi'nin görüşüdür. Zira *Şulhan*'da sadece bir tane taç vardır; iki tane değil (krş. *Talmud* – *Yoma* 72b). Kenarlığın masanın üst levhasının altında olduğu

görüşüne göre, taç, kenarlığın çevresi boyunca dolaşmakta, masanın üst levhasını geçecek şekilde de yukarı doğru yükselmektedir. Bu şekilde masanın, ayaklara bitişik olmayan üst levhası da yerinde sabit olarak kalmaktadır (Ralbag; *Maase Hoşev* 7:2). Kenarlığın, masanın üst levhasının üstünde olduğunu öne sürenlere göre de, taç, kenarlığı çevrelemektedir; üst levhaya bağlı değildir (*Hizkuni*). Diğer yandan bazıları, tek değil, iki tane taç olduğunu öne sürerler (Sforno; Abravanel). Bunların biri masanın üst levhasına bağlıdır ve kenarlığı tutmaktadır; diğeri de doğrudan kenarlıktadır. Bu doğrultuda pasuğun bu bölümü "[masanın] kenarlığına, onu çevreleyecek [ikinci] bir altın taç yap" şeklinde çevrilebilir. Sforno'ya göre taçlardan biri, kralın refah ve düzeni sağlama sorumluluğunu, ikincisi ise ülkenin savunucusu olarak görevini temsil eder. Buna göre *Şulhan*, Tanrı'nın, Yisrael'in hem Koruyucusu ve Savunucusu, hem de tüm nimetleri sağlayan oluşunu simgelemektedir.

26. Dört altın halka – Bunlar da dökmedir (37:13). Bazıları, bunların yarım halka şeklinde olduğunu, bir uçlarının ayaklara, diğer uçlarının ise kenarlığa bitiştirildiğini belirtirler (Josephus 3:6:6). Başkalarına göre, tıpkı [bir görüşe göre] Aron'da olduğu gibi her sabit halkanın, ayrıca serbest bir halkası vardır ve taşıma sınırları bu serbest halkalardan geçecektir (*Or Ahayim*).

27. Kenarlığa bitişik – Ama kenarlıkta (*Lekah Tov*; Abravanel) ya da ayakların dibinde değil. Bazı otoritelere göre, bunlar, kenarlığın hemen altındadır (Raşbam). Diğerlerine göre ise halkalar tamamen ya da kısmen kenarlıkta yer almaktadır (Ralbag; krş. Josephus 3:6:6).

²² “Seni Huzurum’a orada çağırarak, seninle kapağın üzerinden – Tanıklık Sandığı’nın üstündeki iki *Keruvim*’in arasından – konuşarak, Bene-Yisrael’le ilgili olarak sana emredeceğim her şeyi [orada bildireceğim].

[101. *Şulhan*]

²³ “Akasya ağacından bir masa yap. Boyu 2 *ama*, eni 1 *ama*, yüksekliği de 1,5 *ama* [olsun]. ²⁴ Onu saf altınla kapla ve ona, çevresi boyunca altın bir taç yap.

²⁵ [Masanın] Çevresi boyunca 1 *tefah* eninde bir kenarlık yapıp, [bahsedilen] altın tacı, [masanın] kenarlığına, [onu] çevreleyecek şekilde yap. ²⁶ “[Masa] İçin dört altın halka yap ve bu halkaları, dört ayağındaki dört köşeye tak. ²⁷ Masayı taşıma [amaçlı] sırtlara yuva görevi yapacak olan bu halkalar, kenarlığa bitişik olmalıdır.

²⁸ Sırtları akasya ağacından yap ve onları altınla kapla. Masa onlarla taşınacaktır.

22. Seni Huzurum’a orada çağırarak... – Tam çeviriyle “*seninle orada buluşacağım*”. Ya da “*seninle orada söyleşeceğim*” (İbn Yanah; krş. *Targum*). Ya da “Belirli zamanlarda seninle orada buluşacağım” (Raşi; Radak, *Şeraşim*).

Tanrı, Moşe’ye hitap ettiği zaman, Gökler’den bir Ses kapağın üzerine gelir ve *Keruvim*’in arasından, *Mişkan*’ın dış odasında Moşe’nin durduğu yere ulaşırdı (Raşi). Fakat Tanrı’nın Moşe’ye çağrıda bulunması için Moşe’nin *Mişkan*’da olması şart değildi (bkz. Vayikra 1:1). İlk çağrıyı aldıktan sonra Moşe çadıra girer ve burada Tanrı’nın yönergelerini dinlerdi (Bamidbar 7:89).

23. Masa – İbranice *Şulhan*. Bkz. 37:10-16. Bu masa, *Mişkan*’ın dış odasının kuzey duvarına yakın bir yerde duracaktır. *Şulhan*’ın üzerinde, sürekli olarak, özel olarak pişirilmiş on iki tane ekme bulunurdu (p. 30). Bu ekme, her birinde altı tane olmak üzere iki sıra halinde dizilirdi. Ekme, Cuma günleri pişirilip, *Şulhan*’ın üstüne *Şabat* günü yerleştirilirdi. Bir önceki haftadan kalan ekme, ise kaldırılıp *Koenler* arasında paylaştırılırdı.

2 ama... – Dolayısıyla ebat 96x48x72cm.dir. Yükseklik, *Şulhan*’ın ayaklarını ve üstteki tavanın kalınlığını da içermektedir (Raşi; İbn Ezra; *Talmud* – *Pesahim* 109b). Masanın üstü, tamamen pürüzsüz bir ahşap levhadan oluşuyordu (*Talmud* – *Menahot* 96b) ve bu levha, ayaklara bağlı değildi (*Talmud* – *Pesahim* 109a).

24. Saf altınla kapla – Bazılarına göre *Şulhan* sadece dıştan kaplanacaktır (p. 11, *Paaneah Raza* o.a.). Fakat diğer bir görüşe göre her yönden altınla kaplanacaktır (Abravanel; *Talmud* – *Hagiga* 26b, *Tosafot* o.a., *Kaan* k.b.).

Altın bir taç yap – Aron Aberit’te olduğu gibi (p. 11), *Şulhan*’ın da bir “tacı” olacaktır. Aron’daki,

Tora tacını simgelerken, *Şulhan*’daki ise kraliyet tacını sembolize etmektedir (*Talmud* – *Yoma* 72b). Bir kralın, ülkesinin refah ve güvenliğinden sorumlu oluşu gibi, Yahudi Ulusu da *Şulhan*’ın simgelediği bereket sayesinde refah içinde olacaktır.

Ramban bereket mucizesinin sürecini anlatır. Tanrı kainatı mutlak bir “hiç”ten var ettiği zamandan beri, yoktan var etmeyi durdurmuştur. Bunun yerine, artık, yeni yaratılışlar varolan şeylerin bileşimi ya da çoğalmasıyla oluşmaktadır. Tanrı mucizevi bir bolluk vermek istediği zaman, bunu, mevcut olan bir şeyden oluşturur. Örneğin, Peygamber Elişa, borçlarını ödeyecek parası olmadığı için kendisine başvuran bir kadına, evindeki yağı başka kaplara dökmesini söylemiş, küçük bir testideki yağ, mucize eseri, çok sayıda kabin yağla dolmasına yetmiştir. Fakat o mucizenin temelinde de, en baştaki küçük yağ vardır. O olmasa, bereketin yerleşeceği bir temel olmayacaktır.

Şulhan için de durum böyledir. Masada bulunan ekme, ulusun berekete kavuşması için temel oluşturacaktır. Masada ekme, sürekli olarak bulunması gerekliliğinin sebebi budur (*Meam Loez*). Dolayısıyla *Şulhan*, bereket, bolluk ve doygunluğu simgeler. Nitekim *Talmud*, *Şulhan*’ın üzerinden alınan ekme, çok küçük bir parça bile yiyen bir *Koen*’in, tamamen doyduğunu öğretir (*Yoma* 39a). Bu da, söz konusu mucizevi bereketin açık bir şekilde yaşandığına örnekler.

Şulhan bir yandan da yemek masamızı simgeler. Kişi, yemek masasında Tora sözleri söylediği, Tora’daki belirli bir olay ya da öğretiyi ele aldığı zaman, masa “*Tanrı’nın önündeki masa*” (Yehezkel 41:22) niteliğini kazanacak, böylelikle gerçek berekete ulaşılacaktır. Diğer yandan, masada uygunsuz konuşmak kesinlikle yasaktır. Bu duru-

כַּט וְעֵשִׂית קַעֲרָתִיו וְכַפְתָּיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסַּךְ בָּהֶן זָהָב

29

טַהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמְיֵד: פ שְׂדִישִׁי

30

Oluklar – *Talmud – Menahot* 97a; *Yad – Bet Abehira* 3:14. İbranice **Menakiyot**. Bunlar bir borunun boyuna ortadan kesilmesiyle elde edilmiş üstü açık borulara benzer şekildedir ve üst üste gelen ekmeklerin arasında bir boşluk olmasını sağlamaktadırlar. Söz konusu tüpler, kenar desteklerine bir şekilde takılabilecek ve ekmekler arasında hava akışını sağlamanın yanında, raf görevi görecektir (*Talmud – Menahot* 97a; bkz. ö.a.). Toplamda 28 tane yarı-tüp olacaktır. Bunlar, iki sırada 14'er tane yerleşecek, her sırada alttaki beş ekmeğin arasında üçer, üstteki iki ekmeğin arasında ise ikişer tane yer alacaktır (*Talmud – Menahot* 97a; *Yad – Bet Abehira* 3:14).

Bazı otoriteler, iki önceki açıklamada yer alan **Kesavot** ile buradaki **Menakiyot**'u ters açıklarlar. Başka bir deyişle **Kesavot**'un oluklar, **Menakiyot**'un ise kenar destekleri olduğunu söylerler (Raşi; Radak, *Şeraşim*, **Nasah** k.b.; *Talmud – Menahot* 96b, *Tosafot* o.a., **Lo** k.b.).

Septuaginta, **Menakiyot**'u, *kuathoi* olarak çevirir. Bu sözcük, Yunanca'da, büyük bir çanaktan şarap çekmeye yarayan bardakları (krş. Philo b.a.) ya da fırın temizleme araçlarını (*Hizkumi*) ifade eder.

30. Özel ekmekleri – İbranice **Lehem Apanim**. Bu ifadenin tam çevirisi “yüz ekmeği” ya da “yüzey ekmeği” (Raşi). Zira şekil itibariyle bu özel ekmekler iki taraftan açıktır; iki tarafa yüzü varmış gibidir. Ya da “asillerin masasına layık ekmeği” (Raşbam). Bkz. Vayikra 24:5-8.

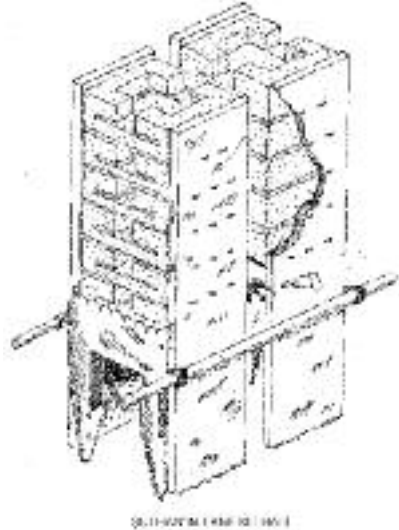
Bu ekmekler dikdörtgen şeklinde, 1 *ama* boyunda ve 5 *tefah* genişliğindedir (48x40cm.). Dolayısıyla ortada, tüstü kepçelerinin yerleştiği (Vayikra 24:7) 2 *tefah*lık (16cm.) bir boşluğun dışında, ekmekler masayı tümüyle kaplayacaktır (*Talmud – Menahot* 96a; *Yad – Temidin* 5:9). Başka otoritelere göre ekmekler masayı tümüyle kaplayacak, tüstü kapları ise ekmeklerin üzerine yerleştirilecektir (*Talmud – Menahot* 96a).

Her ekmeğin 0,2 *efa* (~0,44lt.) miktarında undan yapılacaktır (Vayikra 24:5). Hamur öncelikle 5x10 *tefah* (40x80cm.) ebatında bir dikdörtgen şeklinde açılacak, fırına verilmeden önce (*Mişna – Menahot* 11:5, *Melehet Şelomo* o.a.) her iki kenarı, yukarıya doğru 2 *tefah* (16cm.) olacak şekilde bükülecektir. Bu, ekmeğe, altı 5x6 *tefah* (40x48cm.) olan son dikdörtgen şeklini verecek-

tir (*Talmud – Menahot* 96a). Başka otoritelere göre, ekmekler bir kayığı andıracak şekildedir (a.y.).

Ekmeklerin duvarlarını güçlendirmek için, her köşesine iç taraftan yedi parmak boyunda ve 1 *tefah* eninde (14x8cm.) hamur parçaları yerleştirilecektir (1 *tefah* = 4 parmak; a.k. 96a, Raşi o.a., **Vekarnotea** k.b.; *Tiferet Yisrael*, *Homer Bakodeş* 2:51). Bunlar, “ekmeklerin boynuzları” olarak adlandırılır. Bir görüşe göre ise bu boynuzlar yan duvarların ucundadır ve duvarın bitiminde, ekmeğin tabanıyla paralel olacak şekilde katlanmıştı.

Ekmek somunları, yaklaşık 1,3cm. kalınlığında (Ralbag; *Tiferet Yisrael*), deliksiz *matsa* şeklinde olacaktı (*Talmud – Pesahim* 37a; Josephus 3:10:7). *Talmud* ekmeklerin bir *tefah* kalınlığında olduğunu yazsa da (*Pesahim* 37a), bunun tüm somunun kalınlığı olduğunu söylemek imkansızdır. Bahsedilen, duvarların içinde bulunan “ekmeğin boynuzları”nın yüksekliğidir (Raşi; *Teşuvot Taşbets* 1:134; *Tiferet Yisrael*).

Daimi olarak – Pasukta bahsedilen ekmeklerin masanın üzerinden bir an bile eksik olmaması gerekmektedir. Bu sebeple, her hafta ekmekler değiştirilirken, yenileri koyulurken eskileri de aynı anda çıkarılırdı (*Talmud – Menahot* 99b). Bu işlem için sekiz *Koen* görev yapardı. Dört *Koen* *Şulhan*'ın güney tarafına geçip yüzleri kuzeye dönük halde dururdu. İki *Koen*, kuzey tarafında

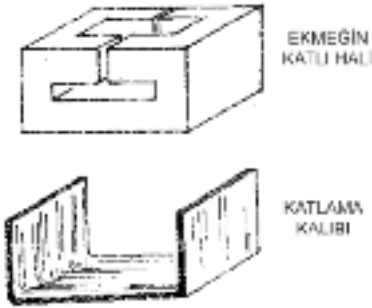

²⁹ “[Masanın] Ekmek kalıplarını, tutsü kepeklerini, kenar desteklerini ve [ekmekler arasında] ayıraç görevi yapacak olan oluklarını yap. Bunları saf altından yapmalısın.

³⁰ “Özel ekmekleri, Huzurum’da daimi olarak bu masanın üzerine yerleştireceksin.

29. Bu pasuk, *Şulhan*’la birlikte kullanılan eşyaları sıralar. Bkz. 37:10-12. Bamidbar 4:6; Divre Ayamim I 28:17.

Ekmek kalıpları – *Talmud* – *Menahot* 97a; Raşi. Bunlar ekmeklere şekil vermekte kullanılmak içindir (p. 30). Üç tür ekmek kalıbı olacaktır; biri hamur, diğeri pişirme, üçüncüsü ise, piştikten sonra ekmeğin zarar görmesini engellemek içindir (*Talmud* – *Menahot* 94a; *Yad* – *Temidin* 5:8). Bazıları, bunların hepsinin altından yapıldığını belirtirken (a.y.), başkaları, fırında pişirmekte kullanılan kalıpların demirden olduğunu öne sürer (Raşi). Ancak bazı otoriteler, *Mişkan*’da hiç demir kullanılmadığını söylerler (p. 3, İbn Ezra, o.a.; krş. 27:19; Devarim 27:5). Ekmeğin şekli için bkz. p. 30 açık.

İbranice **Keerot**. Bu sözcük genelde “tabaklar” anlamına gelir. Bazıları, *Şulhan*’ın üzerine, sanki yemek sunulacakmış gibi tabaklar yerleştirildiğini öne sürer (Philo, *Sorular ve Cevaplar* 72).

Tutsü kepekleri – *Talmud* – *Menahot* 97a; Raşi. İbranice **Kapot**. Bu sözcük genelde “kaşık” anlamındadır. Bu kepeklerin içine, bir avuç kadar günlük [=tutsüde kullanılan bir madde] koyulurdu (Vayikra 24:7). Her *Şabat* günü, ekmekler değiştirildiğinde, günlük de *Mizbeah* üstünde yakılırdı.

Bazıları, bu kapların küçük kutular şeklinde olduğunu söyler (Saadya Gaon). Bunların, *Şulhan*’ın merkezinde, ekmeklerin arasına mı, yoksa ekmeklerin tepesine mi yerleştirildiği konusunda bir soru söz konusudur (*Talmud* – *Menahot* 96a; bkz. p. 30 açık.).

Kenar destekleri – *Talmud* – *Menahot* 97a. İbranice **Kesavot**. Bazılarına göre bunların fonksiyonu, ekmeklerin ufalanmasını engelleme amacıyla kenardan destek olmak (a.k. 94b, *Tosafot* o.a., *Ayinu* k.b.; *Or Aafela*; *Yad* – *Temidin*

5:9), ya da *Şulhan* kaldırıldığında ekmeklerin düşmesini önlemektir (*Talmud* – *Menahot* 96b). Bunlara ihtiyaç vardır; çünkü altışardan olmak üzere iki sırada toplam on iki tane ekmek vardır (Vayikra 24:5-6). Bu görüşe göre, ekmekler doğrudan birbirlerinin üzerine yerleştirilmiştir.

Başka bir görüşe göre, ekmeklerin ağırlıkları, aralarına yerleştirilen, boyuna kesilmiş bir boruyu andıran yarı-tüpler tarafından çekilmekte (s.a.) ve raf görevi gören bu yarı-tüpler, kenar destekleri tarafından tutulmaktadır (*Talmud* – *Menahot* 94b, Raşi o.a., *Ayinu* k.b.; Rabenu Gerşom o.a.). Bir görüşe göre ise, alttaki beş ekmek üst üste dururken, en üstteki ekmek, bu kenar desteği tarafından tutulmaktadır (Raş, *Sifra*, Emor 18:4).

Bazıları, kenar desteklerinin iki yana dallar veren birer çubuk şeklinde olduğu görüşündedir (*Sifra*, Emor 18:4, Raavad o.a.; Ralbag). Dolayısıyla Divre Ayamim I 28:17’de sözü geçen “çatallar” bunlar olabilir (Raşbam; krş. İbn Ezra). Bazıları ise desteklerin Y-şeklinde olduğunu belirtir (*Mişna* – *Menahot* 11:6, Rambam o.a.; krş. Raş o.a.). Üçüncü bir görüşe göre, kenar destekleri yassı levhalar şeklindedir. Ekmekleri kaplayacak genişliktedir ve yarı-tüplerin yerleşeceği küçük girintilere sahiptir (*Talmud* – *Menahot* 94b, *Tosafot*, *Ayinu* k.b.; Raşş o.a.; *Maase Hoşev* 7:3).

Bir görüşe göre kenar destekleri yere değiyordu. Başka bir görüşe göre ise *Şulhan*’ın üst levhasına dayalıydılar (*Talmud* – *Menahot* 94b). Bazı otoriteler, burada bahsedilen **Kesavot**’un kenar destekleri değil, aşağıda değinilen “oluklar” olduğu görüşündedir.

Kenarlarda hiç destek olmadığını savunanlar da vardır. Bu görüşe göre, ekmeklerin yerinde kalmasını sağlayan, *Şulhan*’ın kenarlığıdır (a.k. 96b, Rabi Yosi; *Tosafot* o.a.). Bu, **Kesavot** ya da **Kesot** sözcüğünü *Neseh* uygulamasında kullanılan bir alet olarak açıklayan *Septuaginta* ile uyum içinde olabilir (krş. İbn Yanah; bkz. Philo, *Sorular ve Cevaplar* 72). Bir görüşe göre, bunlar, ekmeğin hamurunu yoğurmakta kullanılan suyu koymak için kaplardır (*Hizkuni*).

Ayıraç görevi yapacak – Raşbam; Raşi; krş. Bamidbar 4:7. Ya da burada ekmeği örtmekte kullanılan altın levhalardan bahsediliyor olma olasılığı doğrultusunda “[ekmeği] örtecek” (krş. 37:16).

31 וְעָשִׂיתָ מִנְחָת זָהָב טָהוֹר מִקִּשָּׁה תִּיעָשֶׂה הַמְנוֹרָה יִרְכָּה וְקָנָה
 32 גְּבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה יִהְיוּ: 31 וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ
 שְׁלֹשָׁה | קָנֵי מִנְחָה מִצְדֵּה הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְחָה מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי:

insanoğlunun, Tora'nın gizli bölümlerini açığa çıkarmakla yaptığı katkıdır (Rabi Gedalya Schorr).

31. Menora – Bu, yedi kollu bir şamdandır. Sıradaki pasuklardan da anlaşıldığı üzere, “Menora” sözcüğü, bu yedi kolun ortasındaki merkezi kolu ifade etmektedir. Bkz. 37:17-24; Bamidbar 8:4.

Yekpare yapılacak – İbranice **Mikşa**. Menora'da birçok farklı şekil ve süsleme vardır. Bunların hepsi aynı blok altından dökülmeli, hiçbir parça ayrı yerde dökülüp daha sonra eklenmemelidir. *Midraş Tanhuma*, bunun çok zor bir şey olduğunu, hatta Moşe'nin bile Menora'nın nasıl olması gerektiğini anlamakta güçlük çektiğini belirtir [**Mikşa** sözcüğü “**Kaşe** – **Zor**” kelimesiyle bağlantılıdır ve buna gönderme yapmaktadır]. Bu nedenle Tanrı ona kızıl, beyaz ve yeşil alevden oluşan manevi bir Menora göstermiştir. Fakat Moşe, bundan sonra bile Menora'yı uygun bir şekilde yapamayacağından korkmuş, bunun üzerine Tanrı, altın kütesini ateşe atmasını emretmiş, Menora mucizevi bir şekilde ortaya çıkmıştır (Raşi). Tora bu sebeple “yap” değil “yapılacak – kendiliğinden oluşacak” demiştir. Kısacası, Menora, insan müdahalesi olmadan ortaya çıkmıştır.

Gur Arye, Tanrı Moşe'ye Menora'nın nasıl yapılacağını anlattığı zaman, Moşe'nin bunu yapmaya başladığını açıklar. Zira Menora mucizevi şekilde ortaya çıkacak idiye, tüm bu emir ve tariflere ne gerek vardır? Moşe işe koyulmuş, fakat daha sonra Tanrı da yardım etmiş, böylece normal yapım süreci içinde, altın kütesi ateşe atıldığı zaman, iş mucizevi biçimde tamamlanmıştır. Bu, Tanrı'nın mucizeleri meydana getirirken nasıl bir yol izlediğini öğretmektedir: Tanrı, öncelikle insanın yapabileceği kadarını yapmasını bekler; ve daha sonra onun yardımına gelir. Benzer şekilde, denizin yarılışı sırasında, Tanrı, Moşe'ye, esasını kaldırarak suları ikiye ayırmasını emretmiş (14:16), Ve ancak Moşe bunu yaptıktan sonra bu olağanüstü mucizeyi gerçekleştirmiştir. Mısır'da ve çölde geçen yıllar boyunca, Moşe, mucizeyle sonuçlanan çeşitli işler yapmıştır. Bu da açıkça, Tanrı'nın mucizeler yaptığını, ama ilk adımı insanın atmasını istediğini gösterir.

Tabanı – Bazıları, bunun üç ayaklı üçgen prizma

şeklinde bir kutu olduğunu söyler (Raşi; *Daat Zekenim*). Fakat Rambam, *Mişna*'ya yaptığı açıklamalarda, üç ayaklı bir yarıküre çizimi yapmıştır (*Mişna* – *Menahot* 3:7). Başka antik çizimler ise, doğrudan Menora'nın ana gövdesinden çıkan üç ayak tasvir etmektedir (krş. *Yad* – *Bet Abehira* 3:2; *Barayta* 9; *Ralbag*). Josephus ise hiç ayaktan bahsetmemektedir (3:6:7).

Tabanın hemen üstünde bir çiçek vardır (Bamidbar 8:4). Taban ve çiçek, birlikte 3 tefahlık (24cm.) bir bölüm oluşturmaktadır (*Talmud* – *Menahot* 28b).

Gövdesi – Menora'nın bu bölüm boyunca “Menora” olarak adlandırılan merkez kolu.

Kadehleri – Dar dipli geniş ağızlı dekoratif kadehler. Bir şampanya kadehinin üst kısmını andırmaktadır (*Yad* – *Bet Abehira* 3:9). Raşi bunu Eski Fransızca'ya *medimess* – “şarap kadehi” şeklinde çevirmektedir. Bazıları bunların amacının, düşmesi muhtemel yağ damlalarını yakalamak olduğunu öne sürer (*Hizkuni*). Raşi bu kadehlerin tamamen süs amaçlı olduğunu vurgular. Başka kaynaklar bunların içinin boş olmadığını, dıştan kadeh şeklinde görünse de blok halinde olduğunu yazar (*Mişna* – *Menahot* 3:7, Rambam o.a.). Bazılarına göre ise bunlar, kollara gömme şekiller halinde yapılmıştır (p. 33, Raşbam o.a.). Bazı kaynaklar bu kadehlerin aşağı dönük olduğunu ima eder görünmektedir (Ralbag; Rambam'ın çizdiği şekil).

Kürecikleri – İbranice **Kaftorim**. Bkz. Amos 9:1; Tsefanya 2:14. Bazıları bunların yumurta şeklinde olduğunu belirtir (*Yad* – *Bet Abehira* 3:9; krş. *Anih*, *Tapuah* k.b.).

Çiçekleri – Bir sütunun çiçekleri gibi (*Talmud* – *Menahot* 28b). Bunlar, kenarları dışarı doğru bükülmüş küçük çanaklara benzer (*Yad* – *Bet Abehira* 3:9).

32. Altı kol – Bazıları bu kolların içinin boş olduğunu belirtir (İbn Ezra). Fakat çoğunluğa göre bunlar blok altın halindedir (Abravanel).

[102. Menora]

³¹ “Saf altından bir Menora yap. Bu Menora yekpare yapılacak, tabanı ve gövdesi, [dekoratif] kadehleri, kürecikleri ve çiçekleri, [tek bir altın kütlesinden dövülmek suretiyle] kendisinden olacaktır. ³² “Menora’nın bir yanında üç kol, diğer yanında da üç kol [olmak üzere], yanlarından altı kol çıkmalıdır.

altışardan olmak üzere on iki ekmeği ellerinde tutardı. Kalan iki Koen ise tütsü keççeleriyle ilgilenirdi. Güney tarafındaki Koenler Şulhan’ın üzerindeki ekmekleri çıkarırken, kuzeydekilerin yenilerini koymasını beklerdi. Böylece Şulhan hiçbir zaman ekmeksiz kalmazdı (Meam Loez).

Yerleştireceksin – Şulhan’ın üzerine ekmeklerin dizilmesi ve günlükte dolu tütsü keççelerinin yerleştirilmesi, Tora’nın emirlerinden biridir. Mitsvat Ase No. 39. İnsanın yaşamı, sürekli beslenebilmesine bağlıdır. Bu sebeple, maddi bolluğu simgeleyen ekmeklerin de sürekli olarak Şulhan’da durması istenmiştir. Tanrı’nın her mitsvasında olduğu gibi, bu emrin de yerine getirilmesinde gösterilen titizlik, simgeledikleri de göz önüne alındığında, maddi berekete kavuşmayı sağlayacaktır. Ramban’ın da belirttiği gibi, yerine getirilen her mitsva, bereket getirir. Hahamlarımız, “Pesah’ta Omer getirin ki tarlada-ki ürününüze bereket gelsin; Sukot’ta Mizbeah’a su dökün ki, yeni yıl bereketli yağmurlarla gelsin...” demişlerdir (Talmud – Roş Ašana 16a). Ekmekler, çıkarıldığında, bir hafta önce yerleştirildiği gibiydi. Tazeliğini ya da kokusunu bile kaybetmezdi. Tanrı’nın bu ekmeklerden hiçbir yarar sağlamadığı açıktır. Dolayısıyla bu mitsva, diğer mitsvalara bu açıdan bir örnek teşkil etmektedir. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Tanrı, tüm emirleri bizim iyiliğimiz için vermiştir. Onları yerine getirmek, bize sadece yarar sağlayacaktır (Sefer Ahinuh).

Ekmeklerin bir hafta geçmesine karşın tazeliğini kaybetmemesi sürekli ve açık bir mucize iken, bir yandan da Şulhan’daki, kenar destekleri ve oluklar gibi, asıl görevleri ekmeklerin zarar görmesini engellemek olan bölümlerin yer alması ilginçtir. Ekmekler mucizevi olduğuna göre bu önlemlere ne gerek vardır? Genel bir prensip olarak, Tanrı bu dünyadaki işlerin mucizeyle değil doğal yöntemlerle gerçekleşmesini tercih eder. Mucizelere ise, özellikle insani yöntem ve önlemlerin yetersiz kalacağı durumlarda başvurulur. Burada da, ekmeklerin bir hafta boyunca taze kalması için insanların yapabileceği hiçbir şey yoktur. Bu yüzden mucize gereklidir. Fakat ezilerek ya da düşerek zarar görmemeleri için önlemler almak insanların elindedir; Tanrı bu yüzden işin bu kısmını onlara bırakmaktadır (Meam Loez).

31-40. Menora. Menora hakkındaki sembolik açıklamalar sonsuz sayıdadır. Basit anlamında, şatafatlı altın Menora, Mişkan’ın saygınlığını gösterir. Menora, herkesin görebilmesi ve ilham alabilmesi için dış odaya yerleştirilecektir. Menora ayrıca, Aron’un ve temsil ettiklerinin ışığa ihtiyacı olmadığını, çünkü Tora’nın, kendisinin bir ışık olduğunu (krş. p. 10-22 açk.) göstermek için, Kodeş Akodaşim’de değil, dış odada duracaktır (Rabenu Behaye).

Alevi en saf zeytinyağı ile beslenen Menora, zekanın ışığını temsil eder. Menora, Mişkan’ın güney duvarının yanına, kuzeyde duran Şulhan’ın karşısına yerleştirilecektir. Paroher’in (26:33-35) arkasında yer alan Aron, her ikisine de eşit uzaklıkta olacaktır. Bu yerleşim düzeniyle, Tanrı’nın Sözü’nü içinde barındıran Aron, entelektüel başarı ve maddi refahı temsil eden Menora ile birlikte, Şulhan’ın üzerine manevi etkisini yayacaktır. Bu da hem manevi hem de dünyevi yaşamımızın, Tora’nın rehberliği doğrultusunda, onun içerdiği emirlere uygun şekilde geçirilmesi gerektiğini simgeler. Yahudi yaşamı, dini-dünyevi şeklindeki bir ayrımı tanımaz. Tora, hayatın her yönünü düzenler ve hepsinde saflığa ulaşılmasını hedefler. Zaten Menora’nın tümünün tek bir blok altından dövülmesi gerekliliği (p. 31, 39) Tora’nın bölünmezliğini temsil eder. Yahudi yaşamı tek bir değerler kümesinden oluşmalıdır. Parçalara ayıramaz, kimsenin isteğine göre yeniden gelişigüzel birleştirilemez. Hayatın bütün yönleri aynı değerler kümesinden ortaya çıkmalıdır.

Sforno’nun açıklamalarında söylediği gibi, Menora’nın altı kolundaki alevin, merkez kolu aydınlatmasına dair kural (p. 37), tüm entelektüel başarıların, Tora’nın merkezi otoritesine dönük olması gerektiğini gösterir.

Menora, Tora’nın başka bir boyutunu da temsil eder: Bu da, Tanrı’nın yazılı Tora’nın yanında verdiği Sözlü Tora’dır. Moşe’ye Sinay’da öğretilen prensipleri ve yöntemleri kullanarak, insanoglu kendi yaratıcı ve araştırmacı yeteneklerini, sonsuz zekasını, yeni durumlar karşısında yeni bilgiler elde etmek için kullanabilir. Menora’nın ışığı, nasıl insanın yaptığı kandiller, yağ ve alev sayesinde ortaya çıkıyorsa, Sözlü Tora da

33 גַּבְעִים מְשֻׁקִּים בִּקְנָה הָאֶחָד כַּפֶּתֶר וּפָרֶחַ וּשְׁלֹשָׁה
 גַּבְעִים מְשֻׁקִּים בִּקְנָה הָאֶחָד כַּפֶּתֶר וּפָרֶחַ בֶּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיְצְאִים
 34 מִן־הַמִּנְרָה: 35 וּבִמְנָה אַרְבָּעָה גַבְעִים מְשֻׁקִּים כַּפֶּתֶרֶיהָ וּפָרֶחֶיהָ:
 36 וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפֶּתֶר
 37 תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיְצְאִים מִן־הַמִּנְרָה: 38 וְכַפֶּתֶרֶיהֶם
 וְכַפֶּתֶרֶם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כֻלָּה מְקֻשָּׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: 39 וְעָשִׂיתָ אֶת־נִרְתְּיָהָ
 שִׁבְעָה וְהַעֲלָה אֶת־נִרְתְּיָהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:

maddi güce sahip değilse, altın Menora, gümüş, bakır ya da başka bir metalden mamul bir Menora ile değiştirilebilir. Fakat Menora, tahta, fildişi, kemik ya da cam gibi metal olmayan maddelerden yapılamaz.

Benzer şekilde süs amaçlı tüm parçalar, yani kadehler, kürecikler ve çiçekler, sadece saf altından yapılan Menora'nın şartlarıdır. Başka bir metal kullanıldığında bunları yapmak zorunlu değildir. Yine, başka metaller kullanıldığı takdirde, Menora'nın yekpare olmasına gerek yoktur. Benzer şekilde 1 kikardan olma şartı (p. 39) da sadece altın Menora için geçerlidir. Her durumda, başka metallerden yapıldığında bile, Menora metal kırıntılarının birbirlerine yapıştırılmasıyla yapılmamalıdır (Yad – Bet Abehira 1:3; Meam Loetz).

37. Kandillerini – Bahsedilen, kolların tepesinde duran ve zeytinyağı ile fitilleri içeren küçük çanaklardı (Raşi). Bu çanakların her biri 0,5 log (~200cm³) zeytinyağı içerecektir (Talmud – Menahot 88b; Yad – Temidim 3:11). Bu çanaklar yarı-küre şeklinde iseler, 9,14cm.lik bir çapa sahip olmalıdırlar. Bunlar yekpare Menora'nın gövdesine ait ayrılmaz parçalarıdır (Yad – Bet Abehira 3:6); fakat bazıları bu konuda ihtilaftadır ve çanakların yerinden çıkarılabilir olduğunu öne sürerler (Talmud – Menahot 88b).

[Görevli kişi] – Pasukta “kandilleri yakıtımda” sözleriyle, üçüncü şahıstaki bir kişiye gönderme yapılmaktadır. Tora bu kişinin kim olduğunu açıkça belirtmese de, Menora’yı yakmakla görevli olan Koen’dan bahsedildiği kolayca anlaşılmaktadır. Bu görev farklı günlerde farklı Koenler tarafından yapılabilirdi. Dolayısıyla bu işi hangi Koen yapacaksa ona hitap edilmektedir (Raşbam).

Menora'nın önünde üç basamaktan oluşan büyük ve çok değerli bir mermer kütesi olacak, görevli kişi işini bu basamaklara çıkararak yapacaktır (Meam Loetz).

Kendi merkezine doğru – Görevli Koen, kandilleri yakıtı zaman, altı koldaki fitilleri Menora'nın, merkezi koluna işaret edecek şekilde yatık düzenleyecek, böylece alevler ortaya doğru yönelecektir (Bamidbar 8:2, Raşi o.a.; Raşbam,

³³ Bir kolda üç süslü kadeh, bir kürecik ve bir çiçek; [sıradaki] kolda üç süslü kadeh, bir kürecik ve bir çiçek – *Menora*’dan çıkan her kol için aynı [dekorasyon] olmalıdır.

³⁴ “*Menora*’da ise, dört süslü kadeh [bulunacak. *Menora*’nın, ayrıca] kürecikleri ve çiçekleri [olacak].

³⁵ Ondan, [zıt yönlelere doğru çıkan ilk] kol çiftinin altında bir kürecik, ondan [çıkan sonraki] kol çiftinin altında bir kürecik ve ondan [çıkan son] kol çiftinin altında bir kürecik [olacak] – *Menora*’dan çıkan altı kol için aynı [durum geçerlidir].

³⁶ Kolların] Düğmeleri ve [düğmelerin] kolları, [*Menora*’nın] kendisinden olmalı, [*Menora*’nın] tümü, saf altından [dövülerek] yekpare [yapılmalıdır].

³⁷ “[*Menora*’nın] Kandillerini yedi tane yap. [Görevli kişi *Menora*’nın] Kandillerini yak-
tığında, [*Menora*] kendi merkezine doğru ışık vermelidir.

Bazıları bunu, *Menora*’nın yekpare altından olmasıyla açıklasa da (*Even Aezel, Bet Abehira* 3:4), bu bir şey ifade etmez; zira trompetler de yekpare yapılmıştır (Bamidbar 10:2).

Bazıları, merkez koldan iki yana doğru çıkan kol-
ların çeyrek daireler oluşturur şekilde kıvrık olduğunu söyler (p. 37 ve 27:21, İbn Ezra o.a.; *Hohmat Amişkan* 4b; *Maase Hoşev* 7:7) ve birçok eski çizim bu şekli tasvir etmektedir. Fakat başka otoriteler, kolların düz olduğunu ve karşıdan bakıldığında bir üçgen oluşturacak şekilde ortadan çapraz olarak çıktığını belirtirler (Raşi; Rabi Avraam ben Arambam; *Mişna – Menahot* 3:7, Rambam o.a.).

33. Süslü – Targum; Yad – Bet Abehira 3:2. Raşi bunun “niello” tarzı bir süsleme olduğunu belirtir. Bu, metalin hakkedilerek dekore edilmesi ve antikalara özgü siyah bir görünüm alması şeklindeki bir işleme sanatıdır. Başkaları ise bunun dövme işi olduğunu öne sürer (İbn Ezra; krs. *Mişle* 8:34). Bazı otoriteler burada kullanılan *Meşukadim* sözcüğünün “*Şaked – Badem*” ile bağlantılı olduğu görüşündedir. Dolayısıyla bu, “*badem şekilli*” (Saadya Gaon), “*bademlerle süslü*” (Raşbam) ya da “*badem gibi oymalı*” (Radak, *Şeraşim*; İbn Yanah) anlamında da olabilir. Bir görüşe göre, metal, yüzeyde bademe benzer küçük şekiller oluşacak şekilde dövülmüştür (*Mişna – Menahot* 3:7, Rambam o.a.).

34. Dört süslü kadeh ... kürecikleri ve çiçekleri – İbranice *Arbaa Geviim, Meşukadim, Kaftorea Ufrahea*. Tora’nın okunuş melodisine göre “*Meşukadim – Süslü*” sözcüğünün hem önünde hem de arkasında duraklama ifade eden sesler vardır. Dolayısıyla bu sözcüğün “*Geviim – Kadehler*”e mi yoksa “*Kaftorea Ufrahea – Kürecikleri ve çiçekleri*”ne mi ait olduğu açık değildir. Dolayısıyla bu sözcük, Tora’daki, tam olarak neyi ifade ettiği kesin olmayan beş sözcükten biridir (*Talmud – Yoma* 52b; bkz. 17:9 açk.).

Pasuğun olası anlamları “*dört süslü kadeh ... kürecikleri ve çiçekleri*” ya da “*dört kadeh [bulunacak. Menora’nın ayrıca] süslü kürecikleri ve çiçekleri [olacaktır]*” şeklindedir (Raşi). Çevirimizde ilk olasılığı seçtik (Saadya Gaon; Rabi Arye Kaplan; krs. ö.p.).

Bahsedilen kadehlerin bir tanesi yan kolların başlangıç hizasının altında, diğer üçü ise, yan kollar-
daki üçer kadehle aynı hizadadır (*Talmud – Menahot* 28b; Raşi). Kürecikler ve çiçekler de kadehlerin üzerinde yer almaktadır (*Talmud – Menahot* 28b).

35. Kol çiftinin altında bir kürecik – Kollar kürecikten çıkmaktadır (a.y.). *Menora*’nın aşağı-
dan yukarıya yapısı şöyleydi: Aşağıdan ilk 3 *tefah* (24cm.) boyunca taban ve çiçek (p. 31), 2 *tefah* (16cm.) düz kol, 1 *tefah* (8cm.) boyunca kadeh, kürecik ve çiçek, 2 *tefah* düz kol, 1 *tefah* boyunca kürecik ve iki kol çıkışı, 1 *tefah* düz kol, 1 *tefah* boyunca kürecik ve iki kol çıkışı, 1 *tefah* düz kol, 1 *tefah* boyunca kürecik ve iki kol çıkışı, 2 *tefah* düz kol, 3 *tefah* boyunca üç kadeh, kürecik, çiçek ve kandillik.

Böylelikle, *Menora*’nın toplam yüksekliği 18 *tefah*tır (144cm.). Bamidbar 8:4’te “*Veze Maase Amenora – Ve Menora’nın Yapılışı Şöyleydi*” ifadesinde “*Veze – Ve Şöyleydi*” kelimesinin sayısal değeri de 18’dir (*Meam Loez*). Bkz. p. 35, Raşi o.a.; *Maase Hoşev* 7:9.

36. Saf altından yekpare – Bu şart ikinci kez verilmektedir. Tora’nın bir şeyi emretmek için bir kez söylemesinin yeterli olduğu açıktır. Aynı şeyi ikinci kez söylemesi, yeni bir şey öğretme amacını taşır. Burada da, Tora, “eğer saf altından yapacak-sanız, yekpare olmalıdır” mesajını vermektedir. Başka bir deyişle, önce verilen “saf altın” ve “yekpare” nitelikleri, tercih sebebi olmakla birlikte, kesin şartlar değildir ve alternatifler olabilir. Dolayısıyla belirli bir dönemde halk gerekli

וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתָתֶיהָ

39 זָהָב טָהוֹר: ִט כָּכָר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל-הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:

40 מִוִּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְתִבְנִיתָם אֲשֶׁר-אֹתָהּ מִרְאֵה בָהֶר: ־ס

1 א וְאֶת-הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתִלְצֹת

2 שְׁנֵי כָרָבִים מַעֲשֶׂה חֶשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ב אַרְךָ | הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה

וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאַמָּה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת

3 לְכָל-הִירִיעֹת: ג חֲמֵשׁ הִירִיעֹת תִּהְיֶינָן חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָהּ וְחֲמֵשׁ

4 יִרְיעֹת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָהּ: ד וְעֹשִׁית לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הִירִיעָה

הָאֶחָת מִקָּצֶה בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשְׂפַת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת

5 הַשְּׁנִיָּת: ה חֲמֵשִׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמֵשִׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה

בַּקָּצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה

אֶל-אֶחָתָהּ:

hizmeti yönünde birleştirdiğini savunan tezi desteklemektedir.

1. On goblen – Bu bölüm boyunca, *Miškan* sözcüğü, bu on goblenin birleşiminden oluşan en alt örtüyü ifade etmektedir. Bkz. 36:8 v.d.

Ketenin ... bükülmesiyle – Burada bahsedilen dört iplik türü – keten, ve üç farklı renkte yün – kendi içlerinde altışar liften bükülmüştür. Oluşan dört farklı iplik de daha sonra bir arada eğrilerek, tek bir iplik haline getirilmiştir. *Miškan*'ı oluşturan alt örtü, bu çok renkli iplik karışımından dokunacaktır (Raşi; *Yad – Kele Amikdaş* 8:14).

Titizlikle hesaplanmış – İbranice *Maase Hoşev*. Tam çeviriyle “düşünce işi” ya da “hesaplayan / düşünen kişinin işi”. Nakış işi olsa, kumaşın her iki yanında aynı şekil oluşur. Fakat burada kumaş öyle bir şekilde dokunacaktır ki, kumaşın iki yüzünde iki farklı şekil oluşturulacaktır. Örneğin, bir yüzde aslan şekli varken, diğer yüzde kartal şekli görülecektir. Dolayısıyla iyi düşünülmüş, titizlikle hesaplanmış bir çalışma gerektirmektedir (*Talmud – Yoma* 72b; Raşi; *Yad – Kele Amikdaş* 8:15).

Bazılarına göre goblenler *Keruwim* (bkz. 25:18 açık.) motifleriyle tamamen donatılmıştır (*Midraş Agadol*); bazıları ise her bir goblene iki *Keruwim* deseni olduğunu yazar (*Rabenu Meyuhas*).

2. 28 *ama*... – Her bir goblen 13,44x1,92m. ebadındadır. Anlaşıldığı kadarıyla 4 *ama*, o şartlar

altında pratikte örülebilecek en geniş kumaşın enidir.

3. Beşi birbirine eklenmiş – Yani “dikilmiş” (Raşi; Raşbam; krş. *Talmud – Şabat* 99a; Raşi o.a., *Venirin* k.b.). Goblenlerin beşerli gruplar halinde birbirine dikilmesiyle, 28x20 *ama* (13,44x9,6m.) ebadında iki parça elde edilecektir.

4. Dişi kopçalar – Bunlar, goblenin kenarında yer alacak mavi iplikten mamul halkalardır. Hepsi tamamen aynı boyda ve her iki kopça arası eşit olacaktır. İki goblen grubunun kenarına takılacak dişi kopçalar da her yönüyle aynı olacak, birbirinin tam karşısına gelecek şekilde yapılacaktır.

Dişi kopçaların yeri ile ilgili olarak pasukta ilk grup için “kenarı üstüne” ikincisi için ise “kenarına” sözcükleri kullanılmaktadır. Buna göre ilk gruptaki dişi kopçalar kenardan biraz içeriye dikilecek ve uçları “kenar üzerine” gelecektir. İkinci gruptakiler ise, doğrudan “kenara” dikilecektir.

KENAR ÜSTÜNE
DİKİLEN KOPÇA

KENARINA DİKİLEN
KOPÇA

DIŞI KOPÇALAR

³⁸ “[Menora’nın fitil] Cımbızları ve [kül] kepeçcikleri de saf altından [üretilmelidir].

³⁹ “Onu, tüm bu araçlarıyla birlikte 1 *kikar* saf altından yapsın. ⁴⁰ “[Tüm bunların] Dağda sana gösterilen şablonlarını [dikkatlice] gözlemler ve [onlara uygun şekilde] yap.

26.

[103. *Mişkan*]

¹ “*Mişkan*’ı on goblenle yap. [Bu goblenleri] Ketenin, gök mavisi, erguvani ve kırmızı [yünlerle] bükülmesiyle [üretilmiş iplikler ve] titizlikle hesaplanmış *Keruvim* [desenli örgüyle] yapmalısın. ² Bir goblenin boyu 28 *ama*, eni ise 4 *ama* – ilk goblen. Tüm goblenler aynı ebatta [olmalıdır]. ³ Goblenlerin beşi birbirine eklenmiş, [diğer] beş goblen de [ayrıca] birbirine eklenmiş olacaktır. ⁴ “[İlk] Grubun sonundaki tek goblenin kenarı üstüne gök mavisi [yünden] dişi kopçalar yap. İkinci grubun sonundaki goblenin kenarına da aynısını yapacaksın. ⁵ İlk [grupta en iç] goblene elli dişi kopça yap. [İki grubun kenarlarındaki] Dişi kopçalar birbirinin tam karşısına gelecek şekilde, ikinci gruptaki [en iç] goblenin kenarına da elli dişi kopça yapacaksın.

Ralbag). Ortadaki alev ise dik olacaktır. İkinci bir fikre göre ise, [sadece fitiller değil] altı koldaki kandil çanakları bütünüyle merkez kola doğru yatık olacaktır (*Talmud – Menahot* 98b; *Yad – Bet Abehira* 3:8). Bu, çanakların yarı küre değil, merkez kola doğru dudak çıkarır şekilde çeyrek yatık yumurta biçiminde olduğu anlamına da geliyor olabilir (Rabi Yeuda Ehasid).

Sforno, sağdaki üç koldaki alevlerin entelektüel fikirleri, soldakilerin de bunların pratiğe geçirilmesini temsil ettiğini açıklar. Bunların hepsine, merkezi kolun ışıyla temsil edilen Tora ışığının merkeziliği rehberlik etmeli, onları bu ışık yönlendirmelidir.

38. Cımbızları – İbranice *Malkahayim*. Bunlar, fitilleri yerleştirmek ve düzenlemekte kullanılan küçük maşa ya da cımbızlardır (Raşi; Raşbam; Ralbag). Başkaları ise bunların, *Menora*’ya bağlı, yağ çanaklarından yağın damlamasını önleyen açılır-kapanır levhacıklar olduğunu ileri sürer (Ramban).

Kepeçcikleri – İbranice *Mahtot*. Bunlar küçük kaşıklar ya da dondurma kepeçleri gibidir ve her gün çanaklarda biriken külleri temizlemek ve kapları yeni günde yakılacak kandile hazırlamak için kullanılacaktır (Raşi; Raşbam; Ralbag). Bir açıklamaya göre küçük faras şeklindedir (*Raşi Meforas*). Başkaları ise bunların, *Menora*’ya bağlı, olası kül ve kıvılcımları yakalamaya yarayan alt tablalar olduğunu ileri sürer (Ramban).

39. Tüm bu araçlarıyla – Başka bir deyişle, “tüm bölümleriyle”. Fakat önceki pasukta belirtilen cımbız ve kepeçcikler, bahsedilen altın miktarına dahil değildir. Önceki iki açıklamadaki ikinci görüşün sahibi olan Ramban da, kendi tanım-

ladığı kapak levhaları ve kıvılcım yakalayıcılarının *Menora*’ya bağlı [dolayısıyla altın bloğuna dahil] olduğunu söylese de, ayrıca cımbız ve kepeçciklerin var olduğuna ve bunların altın bloğuna dahil olmadığına katılmaktadır.

Kikar – Bu, 3000 *sekele* (68,4kg.) eşit bir ağırlık ölçüsüdür (bkz. 38:26; Raşi o.a.; Raşi b.a.). Bu şekilde, *Menora*’nın merkezi ve yan kollarının yaklaşık 3cm. çapında olduğu hesaplanabilir [Ağırlık 68,4kg.dır ve altının yoğunluğu 19,2g/cm³tür. Dolayısıyla *Menora*’nın hacmi 3562,5cm³tür. Merkezi ve kenar kolların toplam uzunluğu toplam 500cm. civarındadır. Bu durumda kolların yatay kesidinin yüzey alanı 7,12cm², çapı da 3cm.dir].

26.

1-14. *Mişkan*’ın örtüleri. *Mişkan*’ın üç ya da dört örtüsü olacaktır (bkz. p. 14 açk.). Bunlar üst üste duracak, ikisi kumaştan, diğer ikisi de hayvan derisinden üretilecektir. Aşağıda görüleceği gibi, bunlar sırasıyla *Mişkan*, çadır ve örtü olarak anılmaktadır. Yapının iç hacminin hemen üstünde olan örtü, “*Mişkan*” (p. 1) olarak tanımlanmaktadır. Bunun sebebi, yapının içindeki Aron, Şulhan, *Menora* ve altın *Mizbeah*’ı içeren, onların ayrı birer parça değil, bir bütünün elemanları olduğunu gösteren asıl örtü olmasıdır. Bu Tora’nın Yahudi hayatı hakkındaki felsefesini simgelemektedir: Tora öğrenimi, ibadet, iş, vs. ayrı yörüngelerde ilerlemez; hepsi tek bir manevi amaca doğru beraber hareket etmelidir.

Or *Ahayim*’e göre, *Mişkan*’daki on goblen, Tanrı’nın dünyayı yarattığı On Söz’ü simgeler (krş. *Mişna – Pirke Avot* 5:1). Bu da, *Mişkan*’ın goblenlerinin, yapının içindeki her şeyi Tanrı

ו וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קָרְסֵי זָהָב וְחִבְרָתָא אֶת־הִירִיעֹת אֲשֶׁה 6
 אֶל־אַחֲתָהּ בִּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים 7
 לְאַהֲלֵי עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ה אֲנָךְ | הִירִיעָה 8
 הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת 9
 לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת: ט וְחִבְרָתָא אֶת־חֲמֵשׁ הִירִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ 10
 הִירִיעֹת לְבָד וְכִפְלָתָא אֶת־הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֶהָל: י וְעָשִׂיתָ 11
 חֲמִשִּׁים לְלֹאֹת עַל שַׁפְּתֵי הִירִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בְּחִבְרָתָא וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֹת 12
 עַל שַׁפְּתֵי הִירִיעָה הַחֲבֵרָתָא הַשְּׁנִיָּתָא: יא וְעָשִׂיתָ קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים 11
 וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלִלְאֹת וְחִבְרָתָא אֶת־הָאֶהָל וְהָיָה אֶחָד: יב וְסָרַח 12
 הָעֹלָךְ בִּירִיעֹת הָאֶהָל חֲצֵי הִירִיעָה הָעֹלָפֹת תִּסְרָח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:

12). Bu fazlalığın yarısı *Miškan*'ın arkasına sarkacağına göre (p. 12), *Miškan*'ın ön tarafına da 2 *ama* (96cm.) kadar sarkma olacaktır. Başka otoritelere göre, *Miškan*'ın ön tarafındaki sütunlar fazladan 1 *ama* gerektirmektedir (36:37); bu yüzden, sarkan kesim sadece 1 *ama*dır (*Maase Hoşev* 4:5).

Pasuğun düz anlamından çıkabilecek bir sonuç, altıncı çadır bezinin tümüyle sarkıtılacağı şeklindedir. Bu görüşte olanlara göre (*Barayta* – *Melehet Amişkan* 3), çadır bezlerinden oluşan iki grubu birleştiren kopçalarla, goblen gruplarını birleştiren kopçaların tam olarak üst üste gelmesi gerekmektedir (krş. p. 5, Raşi o.a.).

Üçüncü bir görüşe göre, sarkan kısım ortasından *Miškan*'ın tavanına doğru katlanarak, girişte üçgenimsi bir görüntü elde edilmiştir (Josephus 3:6:4).

10. Dişi kopça – Bunlar da, çadır bezleri gibi tiftikten yapılacaktır (Abravanel; *Maase Hoşev* 4:4). Bir görüş ise bunların da, goblenlerde olduğu gibi gök mavisi yünden mamul olduğunu kaydeder (*Tora Şelema*).

12. Artan çadır bezinin yarısı – “Çadır”, “*Miškan*”dan 4 *ama* daha uzundur. Bunun yarısı arka tarafa sarkacaktır. Duvar kalaslarının tepede de 1 *ama* kalınlığa sahip olduğu görüşünde olanlara göre (bkz. p. 6 açk.; p. 24 açk.), arka taraftan sarkan 2 *amalık* bölümün bir *aması* “*Miškan*”dan kalan açıklığı örtecek, kalan bir *aması* da *Miškan*'ın arkasında (batıda) yerde bir kuyruk oluşturacaktır. Duvar kalaslarının yukarıda ince

olduğu görüşünde olanlara göre ise, *Miškan*'ın arkasında yere değen bölüm 2 *ama*dır (*Talmud* – *Şabat* 98b). Bazıları çadırın arka tarafta yerde sürünmediğini, dikili sırkalar üzerinde durduğunu yazarlar (*Behor Şor*; *Hişkumi*).

Yukarıda belirtildiği üzere (p. 9 açk.) altıncı çadır bezinin ön taraftan tümüyle sarkıtıldığına dair bir görüş vardır. Bu görüşün, duvar kalaslarının üst tarafta ince olduğunu savunan fikri takip ettiğini düşünmemiz gerekir. Zira bu durumda “çadır”, arka tarafta tam 10 *ama* olacak ve arkayı tam olarak örterek taşmayacaktır. Bu görüş doğrultusunda, bu pasuğun çevirisi şöyle olmalıdır: “Çadırın bezlerinin artan kısmı sarkma [yapacak]. Kalan çadır bezlerinin [ilk grubunun] yarısı, *Miškan*'ın arkasına sarkacak”. Beş çadır bezinden oluşan grup 20 *amalık* bir genişlik anlamına gelmektedir. Bunun yarısı da 10 *ama* olacaktır ki bu da *Miškan*'ın yüksekliğine eşittir.

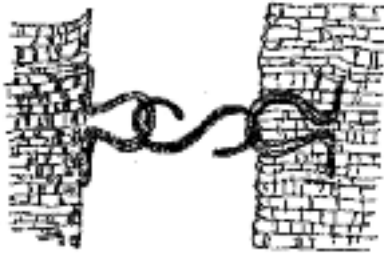
***Miškan*'ın arkasına** – Batı yanına.

⁶ “Elli adet altın [çift yönlü] erkek kopça yap. [İki grubun dişi kopçalı] Goblenlerini bu erkek kopçalarla birbiriyle birleştireceksin; böylece *Mişkan* tek parça haline gelecek.

⁷ “*Mişkan*’ın üzerinde çadır görevi görecek tiftik çadır bezleri yap. On bir adet çadır bezi yapacaksın. ⁸ Bir çadır bezinin boyu 30 *ama*, eni ise 4 *ama* – ilk çadır bezi. On bir çadır bezi de aynı ebatta [olmalıdır]. ⁹ Çadır bezlerinden beşini ayrı, diğer altı çadır bezini ayrı [birer grup] olarak birleştir. Altıncı çadır bezini çadırın önüne doğru sarkıtacaksın.

¹⁰ “[İlk] Grupta sonuncu olan çadır bezinin kenarına elli dişi kopça, ikinci grubun [son] çadır bezinin kenarına da [ayrıca] elli dişi kopça yap. ¹¹ “Elli tane [çift yönlü] bakır erkek kopça yapacaksın. Bu erkek kopçaları [her iki gruptaki] dişi kopçalara geçirecek ve çadırı birleştireceksin; böylece [çadır] tek parça haline gelecek. ¹² “Çadırın bezlerinden artan [bir] sarkma [olacak]. Artan çadır bezinin yarısı, *Mişkan*’ın arkasına sarkacak.

6. [Çift yönlü] Erkek kopçalar – İbranice *Keres*. Bazı otoriteler bunların diz biçiminde olduğunu söylerler (İbn Ezra; krş. Yeşayau 46:1). Dolayısıyla erkek kopçalar, zımba gibi, köşeli ve açılı şekle sahiptir (*Maase Hoşev* 4:2). Başka otoriteler ise bunların uçlarında, dişi kopçalardan geçecek şekilde çengeller olduğunu yazarlar (Radak, *Şeraşim*). Yine başkaları ise, bunların yarım parmak (1cm.) uzunluğunda olup, uçlarında dişi kopçalardan geçecek geniş topuzların bulunduğunu öne sürerler (Rabenu Meyuhas).

ERKEK KOPÇALAR

Böylece *Mişkan* tek parça haline gelecek – Dolayısıyla tüm goblenlerin birleşimi 28x40 *amalık* (13,44x19,2m.) bir örtü anlamına gelmektedir. Aşağıda göreceğimiz üzere *Mişkan*’ın iç alanı 10x30 *ama* (4,8x14,4m.) olacaktır. Duvar kalaslarının her biri 1 *ama* (48cm.) kalınlığında olduğuna göre, duvarlarla birlikte *Mişkan*’ın kapladığı alan 12x31 *amadır* (5,76x14,88m.). *Mişkan*’ın yüksekliği de 10 *amadır* (4,8m.; bkz. p. 16). Dolayısıyla goblenler duvar kalaslarının üzerine yerleştirildiğinde, kalasların yan taraflarda alttan 2şer *amalık* (96cm.), arkada ise 1 *amalık* bölümünü açıkta bırakacaktır.

İkinci bir görüşe göre (bkz. p. 24) duvar kalasları takoz biçimindedir ve alttaki kalınlığı 1 *ama* olmasına karşın, üste doğru gittikçe incelmekte ve en üstte sadece bir parmak (2cm.) kalınlıkta kalmaktadır. Buna göre, duvarın tavanda

kapladığı alan da 10x30 *amadır* ve sadece kenarlarda birer *amalık* açıklık kalmaktadır. Burası, kalasların, yuvaların içine girip görülmediği bölümdür. Kenarlarda 1 *ama* yüksekliğindeki yuvalar görülürken, arkada yuvalar da tamamen kaplanmaktadır (*Talmud* – *Şabat* 98b). Başka bir görüşe göre, *Mişkan*’ın çevresi boyunca sadece 1 *amalık* bir bölüm açıkta kalmaktadır (Josephus 3:6:4). Bkz. p. 12 açk.

İki goblen grubu, *Kodeş Akodaşim*’in (“*Kutsallar Kutsalı*” – iç oda), *Kodeş*’ten (“*Kutsal*” – dış oda) ayrıldığı noktada birleşecektir. *Mişkan*’ı iç ve dış odalar şeklinde iki bölüme ayıran *Parohet* de buraya asılacaktır (p. 33). *Mişkan*’ın [yani en alt örtüsünün] her iki parçasında da Keruvim desenleri olacak, bu da Tanrı hizmeti söz konusu olunca, tüm kutsiyet derecelerinin Tanrısal boyutta bir araya gelişini simgelemektedir (Sforno). Başka bir deyişle, “*Mişkan*’ın tek parça haline gelmesi” kavramı, Yaratılış’ın – göksel ve insani – tüm öğelerinin, ortak bir amaç için bir araya gelişine işaret etmektedir.

7. Çadır görevi görecek – “Çadır” olarak bahsedilen bu ikinci örtü, “*Mişkan*” şeklinde adlandırılan birincisinin hemen üstüne yerleştirilecektir. İkisinin arasında boşluk olmayacaktır.

8. 30 *ama*... – Her bir çadır bezi 14,4x1,92m. ebadında olacaktır. Bu bezler, goblenlerden 2 *ama* (96cm.) daha uzundur. Bu sebeple, goblenlerden oluşan *Mişkan* örtüsünün üstünde iki yana doğru birer *ama* kadar sarkmaktadır.

9. Önüne doğru – Doğru.

Sarkıtacaksın – Raşbam; *Talmud* – *Şabat* 98b, Raşi o.a., *Tarte* k.b. Tam çeviriyle “*katlayacaksın*”. Bu şekilde *Mişkan*, yüzü duvakla örtülü bir gelin gibi olacaktır (*Meam Loetz*). Tiftik çadırda on bir tane çadır bezi olduğu için, goblenlerden oluşan çadıra göre 4 *amalık* bir sarkma söz konusudur (p.

13 יג וְהָאֵמָה מִזֶּה וְהָאֵמָה מִזֶּה בְּעֶדְף בְּאַרְךָ יִרְעֵת הָאֵהָל יִהְיֶה סָרוֹת
 14 עַל-צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ: יד וְעֲשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֵהָל עֹרֹת אֵילָם
 15 מְאָדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים מִלְּמַעַלָּה: פ רַבִּיעִי טו וְעֲשִׂיתָ
 16 אֶת-הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים: טז עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְךָ הַקֶּרֶשׁ
 17 וְאֵמָה וְחֲצִי הָאֵמָה רָחֵב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: יז שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד
 18 מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָה כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן: יח וְעֲשִׂיתָ
 אֶת-הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קֶרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה תִּמְנָה:

tarafının kenarlardan 0,8cm. (bkz. p. 19 açk.) kadar tıraşlanması, kalan kısmın ortasından da bunun iki katı kadar genişlikte bir yol açılmasıyla elde edilen, dikdörtgen şeklinde iki ahşap çıkıntıdır (Ramban). Bu çıkıntılar 1 *ama* uzunluğa sahiptir ve duvarı oluşturacak kalasların altındaki gümüş yuvalara girecektir. Başkalarına göre, her bir çıkıntı 0,5x0,25 *ama* ebadı sahip olacak ve bunların elde edilmesi için kalasların alt tarafı kenardan 0,25 *ama* (12cm.) oyulacak, kalan tahtanın ortasında da 0,5 *ama* (24cm.) kadar bir yol açılarak elektrik fişi benzeri bir tahta çifti elde edilecektir (Raşi; *Maase Hoşev* 4:8).

Bir görüşe göre, önceki açıklamada geçen *Meşulavot* sözcüğü “birbirine geçmiş” anlamındadır. Bu görüş doğrultusunda, kalasların, altlarındaki çıkıntılarının dışında, bir yanlarında da ikişer tane çıkıntı diğer yanlarında da ikişer tane girinti olacak, yan yana gelen kalaslar bu girinti-çıkıntıların birbirine geçmesiyle, aynı hizada oturmuş olacaktır (Ramban; *Barayta* 1). Bu girinti ve çıkıntılar, kalasların üst ve alt uçlarından 3,75 *ama* (1,8m.) uzakta yer alacaktır (*Maase Hoşev* 2:7).

18. 20 kalas – Her kalas 1,5 *ama* genişliğinde olduğuna göre, *Mişkan*’ın bir duvarı 30 *amadim* (14,4m.).

Güney yanı – İbranice *Negba Temana*. Hem günümüzde [Erets-Yisrael’e göre güneyde olan] Yemen için kullanılan *Teman*, hem de *Negev* sözcüğü, “*güney*” anlamındadır.

☞ **Yön isimleri.** “*Mizrah – Doğu*” sözcüğü “*Zarah – [Güneş] Parıladı*” ve “*Maarav – Batı*” kelimesi de “*Erev – Gece / Gün batımı*” ile bağlantılıdır. Ramban, çeşitli yön isimlerinin nasıl türediklerini şöyle açıklar: (Modern dünyada kuzey ana yön olarak kabul edilse ve buna uygun şekilde düzenlenen haritalar kuzeyi gösterse de,

Tora’ya göre ana yön doğudur.) Doğu ana yöndür; çünkü insanların, doğudan doğan güneşin tarafına bakmaları doğaldır. Bu nedenle doğu yönü için “*Kedem – İleri / Ön*” sözcüğü de kullanılır. Batıya verilen ikinci isim ise “*Ahor – Arka*”dır; çünkü bu yön, doğuya dönen birinin arkasında kalır. Batı yönüne “*Yam – Deniz*” dendiği de olur, çünkü Erets-Yisrael’in batısında Akdeniz vardır. Güney yönüne verilen asıl isim *Teman*’dır ve ikinci isim olarak *Negev* kullanılır (*Negev*, Erets-Yisrael’in güneyindeki çöllük bölgeyi ifade eder ve “*kuru*” anlamındadır). Güneye verilen bir diğer isim, *Darom*’dur. Bu sözcük “*Dar – Barınmak*” ve “*Rum – Yüksek*” kelimelerinin birleşimidir ve güneşin doğudan batıya olan yolculuğu boyunca güney tarafından dolaşmasını, dolayısıyla gün içinde “yüksekte barındığı yeri” ifade eder. Kuzey yönüne ise “*Tsafon – Gizli / Saklı*” adı verilir. Çünkü güneş, görüldüğü süre boyunca doğudan doğar, güneyde dolaşır ve batıda batar; ama hiçbir zaman kuzeye geçmez. Başka bir deyişle, kuzeye geçtiğinde artık görülmez haldedir; “gizli”dir. Son olarak güneye “*Yamin – Sağ*”; kuzeye de “*Semol – Sol*” isimleri de verilir; çünkü ana yön olan doğuya bakan birinin sağ ve solu bu yönleri gösterir.

¹³ Çadırın bezlerinin boyunda bir yandan 1 *ama*, diğer yandan da 1 *ama* kadar artan [bölüm ise], *Mişkan*'ın kenarından iki yana doğru sarkıp onu örtecek.

¹⁴ “Çadıra kızılleştirilmiş koç derisinden bir örtü yap. [Onun] Üzerine mavi işlenmiş deriden [ikinci bir] örtü yapacaksın.

[104. Duvarlar]

¹⁵ “*Mişkan* için kalasları, ayakta duran akasya ağaçlarıyla yapacaksın.

¹⁶ Bir kalasın boyu 10 *ama*, her kalasın eni de 1,5 *ama* [olacak]. ¹⁷ “Bir kalasta [en altında] birbirine paralel iki geçme tahtası [olacak]. *Mişkan*'ın tüm kalasları için aynısını yapacaksın.

¹⁸ “*Mişkan* için kalasları [şu şekilde] hazırlayacaksın: Güney yanı için yirmi kalas

13. Çadır bezlerinin boyunca ... artan [bölüm] – Goblenlerin boyu 28, çadır bezlerininki ise 30 *amadır*. Bu 2 *amalık* fark, *Mişkan*'ın iki yanından sarkıtılacaktır.

İki yana – Kuzeye ve güneye.

Sarkıp onu örtecek – “*Mişkan*”ın kenarlarda kısa kaldığı, dolayısıyla onun açıkta bıraktığı yerlerin “çadır” tarafından örtüleceği açık olmasına karşın, Tora bunu özellikle vurgulamaktadır. Tora bu yolla düzgün davranış biçimi konusunda bir ders vermektedir. Bir kişi, güzel olan şeyleri korumalıdır (Raşi; *Beer Mayim Hayim*).

14. [İkinci bir] Örtü – Rabi Nehemya'ya göre (*Talmud* – *Şabat* 28a), pasuk, biri koç, diğeri de mavi işlenmiş deriden iki örtünün yapılmasını emretmektedir. Bunların her biri, 10x30 *ama* (4,8x14,4m.) ebadında olacak ve “çadır”ın üzerine yerleştirilecektir. Çevirimiz bu doğrultudur (krş. 39:34). Rabi Yeuda'ya göre ise bu ebatla tek bir örtü yapılacak, bu örtü bahsedilen iki cins derinin birleşimi ile üretilcektir (Raşi).

Tora burada da uygun davranış biçimi konusunda ders vermektedir. Kişi güzel ve değerli giysilerini kirlenme ve yıpranmaya karşı korumaya özen göstermelidir. Bu sebeple Tanrı, goblenlerin çadır bezleriyle, çadır bezlerinin de deri kaplamayla korunmasını emretmiştir (*Meam Loex*).

15-30. Mişkan'ın duvarları.

15. Kalasları – Tora “kalaslar yapacaksın” değil de “*kalasları* yapacaksın” diyerek, bahsedilen kalasların tanındık olduğunu ima etmektedir. Önce de belirtildiği üzere *Midraş*'a göre bu kalasların hammaddesi olan akasya ağaçlarını, Bene-Yisrael, Mısır'dan çıkarken yanlarına almışlardır (bkz. 26:6 ačk.).

Ayakta duran – Yatay olarak üst üste yerleştirilen normal yapı ahşabının aksine, bu akasya kalasları yere dik konumda olacaktır. Bu, mitsva için kullanılan bir bitkinin, yetiştigi

şekilde kullanılması gerektiğine dair bir imadır. Buna uygun şekilde, örneğin *Sukot* bayramında dualarda kullanılan *Lulav* ve *Etrog*, ters tutulmalıdır (*Talmud* – *Suka* 45b). Benzer şekilde, bir dua kitabı ya da Tora'yla bağlantılı herhangi bir kitap rafa baş aşağı yerleştirilmemeli, bu şekilde durduğu görülen bir kitap düzeltilmelidir.

Alternatif olarak bunun anlamı, uzun süre önce kesilip yatay olarak depolanmış kerestelerin değil, “ayakta iken” yeni kesilmiş ağaçların kullanılması gerektiği olabilir (*Daat Zekenim*; bkz. 25:6 ačk. *Daat Zekenim*'in oradaki görüşü).

Or *Ahayim*'e göre, yeryüzünden göklere erişme amacıyla uzanışı simgeleyen bu duruş, insanoğlunun, dünyevi ve semavi dünyaları, kendi düşük düzeyli doğası ile yüksek düzeyli potansiyelini birleştirme şeklindeki manevi amacını simgeler.

Hahamlarımız, bu ifadeyi, Yahudiler'in en zor zamanlarda bile ayakta kalacağının bir garantisi olarak açıklarlar: “Belki sürgünden geri dönme umutlarının bittiği ve *Bet-Amikdaş*'ın tekrar kurulacağına dair tüm beklentilerin hayal kırıklığı ile sonuçlandığı fikrine kapılabilirsiniz. Ama akasya ağaçları ayaktadır – sonsuza dek” (*Talmud* – *Yoma* 72a).

16. 10 ama... – Dolayısıyla *Mişkan*'ın yüksekliği de 10 *amadır* (4,8m.). Her kalas ise 10x1,5 *ama* (4,8x0,72m.) ebadındadır. Kalasların kalınlıkları 1 *amadır*. Bazılarına göre ise kalaslar yan yüzeyi üçgen biçiminde uzun bir takoz gibidir ve alttaki kalınlığı 1 *ama* (48cm.) iken, yukarı doğru gitikçe incelenerek en üstte bir parmak (2cm.) kalınlığa ulaşmaktadır (*Talmud* – *Şabat* 98b). Başka kaynaklar ise kalasların 1 *tefah* (8cm.) kalınlığa sahip olduğunu öne sürerler (Josephus 3:6:3; krş. Abravanel).

17. Paralel – Radak, *Şeraşim*; Melahim I 7:28. İbranice *Meşulavot*. Ya da “uyumlu” (Radak); veya “uçları sivriltilmiş” (Raşi).

İki geçme tahtası – Bunlar, kalasların alt

יט וְאַרְבָּעִים

אֲדֹנֵי-כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הֶקֶל שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הֶקֶל הָאֶחָד
 20 לְשֵׁנִי יִדְתּוּ וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הֶקֶל הָאֶחָד לְשֵׁנִי יִדְתּוּ: כ וּלְצֹלַע
 21 הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפָּאֵת צֶמֶן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ: כא וְאַרְבָּעִים אֲדֹנֵיהֶם כֶּסֶף
 שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקֶל הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקֶל הָאֶחָד:
 22-23 כב וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קָרָשִׁים: כג וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה
 24 לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו: כד וְיִהְיוּ תְּאֵמָם מִלְמַטָּה וַיְחַדּוּ יִהְיוּ תְּמִים
 עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטְּבַעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנִי הַמַּקְצַעַת יִהְיוּ:
 25 כה וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדֹנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים
 26 תַּחַת הֶקֶל הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקֶל הָאֶחָד: כו וְעֲשִׂיתָ בְּרִיחַם
 27 עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשֶׁה לְקָרְשֵׁי צֹלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד: כז וְחֲמֵשֶׁה בְּרִיחַם לְקָרְשֵׁי
 צֹלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמֵשֶׁה בְּרִיחַם לְקָרְשֵׁי צֹלַע הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָה:

fazlalığın bile bulunmaması zorunludur. Kalasların altındaki geçme tahtalarının da tamamen aynı boyda olmasına dikkat edilmelidir; birinin diğerinden çok az bile olsa kısa olması, tüm dengeyi bozacaktır. Kalasların tamamen yan yana olması gerektiğinden, geçme tahtalarının çevresi, yuvalara tam girecek şekilde tıraşlanmış olmalı, yuvalar da hiçbir şekilde kalasların kenarından taşmamalıdır (Raşi).

Bir [dikdörtgen] kelepçeye – Maase Hoşev 2:6. Her bir kalasın tepesine, her iki kenara yakın yerlerde birer tane olmak üzere kalas başı yiv oyulacak ve yan yana duran kalasları birleştirip sabit tutmak için, her iki kalasın arasına bir tane gelecek şekilde, bu yivlere birer dikdörtgen kelepçe geçirilecektir. Tüm kalaslar bu şekilde eşit hizada tutturulacak, aynı şey köşe kalasları için de geçerli olacaktır. Bu kelepçelerin her kalasın tepesine bağlı mı olduğu, yoksa ayrıca mı takıldığı açık değildir (Raşi). Bazı kaynaklar ise, burada, sürgülerin (p. 26) geçtiği halkalardan bahsedildiğini öne sürmektedir (*Barayta* 1; Ramban).

Eşit hizada olmalıdır – İbranice *Tamim*. Bu çeviri, kalasların takoz şeklinde olmadığı ve üst ile alt tarafta eşit genişliğe sahip olduğu görüşü doğrultusundadır. Zira Raşi'ye göre *Tamim* sözcüğü, tıpkı pasukta daha önce geçen "*Toamim* – Aynı hizada" anlamındadır. Fakat diğer bir görüş, kalasların takoz şeklinde olduğu şek-

lindedir ve bu görüşün kaynağı, *Tamim* sözcüğünün "*bitmek; son bulmak*" anlamıyla bağlantılı olmasıdır. Başka bir deyişle takozlar aşağıdan yukarıya doğru gittikçe inceliyor yukarıda tek bir parmak genişliğinde "son bulmaktadır". Bu görüş doğrultusunda çeviri, "[*Her kalas çifti*] bir [*dikdörtgen*] kelepçeye girmeli, [*kalaslar*] tepe tarafında sıvrılmış olmalıdır" şeklindedir (*Talmud* – *Sabat* 98b).

25. Sekiz kalas – Bunların altı tanesi batı duvarında (p. 22), ikisi de kuzey ve güney köşelerinde (p. 23) yer alacaktır (Raşi).

26-28. Sürgüler. Duvarları güçlendirmek ve kalasları birbirleriyle daha iyi birleştirmek için sürgüler yapılacaktır. Bunlar, kalasların üstten ve alttan ilk çeyreğine yerleştirilen halkalardan geçirilecektir. Her duvar için beş sürgü yapılacak, bunlardan, üst ve alt halkalardan geçirilecek dört tanesi, yerleştirilecekleri duvar uzunluğunun yarısı kadar olacaktır. Başka bir deyişle kuzey ve güney duvarları için 15'er *ama* uzunluğunda dört ve batı duvarı için 6 *ama* uzunluğunda iki sürgü yapılacaktır. Her duvarın ortasındaki sürgü ise (p. 28), duvarın tüm uzunluğu kadar olacak, diğerlerinden farklı olarak halkalardan geçirilmeyip kalasların ortasına oyulmuş deliklere geçirilecektir (Raşi). Bir görüşe göre bu sürgüler, birbirlerine eklenen 5'er *amalik* çubuklardan oluşturulmuştur (Josephus 3:6:3).

¹⁹ ve bu yirmi kalasın altına [gelecek] kırk adet gümüş yuva yap. Her kalasın altındaki iki geçme tahtası için [bির, yani kalas başı] iki yuva [olacak]. ²⁰ “*Mışkan*’ın, kuzey yanındaki diğer kenarı için de yirmi kalas ²¹ ve [onların] kırk adet gümüş yuvaları [yapılacak. Burada da] Her kalasın altında iki yuva [yer alacak].

²² “Batıda *Mışkan*’ın arkası için altı kalas yap. ²³ Arkada *Mışkan*’ın köşeleri için de iki kalas yap. ²⁴ “[Tüm kalaslar] Alt tarafta aynı hizada olmalıdır. [Kalaslar ayrıca, her kalas çifti] Tepe tarafında, birlikte bir [dikdörtgen] kelepçeye [girecek şekilde] eşit hizada olmalıdır. [Köşede buluşan] İki kalas için de aynıysa olacak; [bu,] her iki köşe için geçerlidir.

²⁵ “[Böylelikle, batı duvarında toplam] Sekiz kalas ve [kendilerine ait] gümüş yuvaları – her kalasın altında iki yuva olmak üzere, on altı yuva – olacak.

²⁶ “Akasya ağacından sürgüler yap. *Mışkan*’ın [kuzey] kenarının kalasları için beş [sürgü], ²⁷ *Mışkan*’ın [güneydeki] diğer kenarının kalasları için beş sürgü ve batı yanındaki arka tarafta, *Mışkan*’ın kenarının kalasları için beş sürgü [yapılacak.

19. Gümüş yuva – İbranice *Adanim*. Bu sözcük, “*Adon – Efendi*” kelimesiyle bağlantılıdır. Tora burada tevazu konulu bir ders vermektedir. Bir kişi kendisini tevazuyla küçültür, Tanrı’nın yanında bir hiç olduğunu düşünürse, Tanrı da onu kendi toplumu içinde yüksek bir konuma getirir. Buradaki yuvalar da, *Mışkan*’ın en alt kısmında yer alacak, kalaslar onların üzerine yerleştirilecektir. Buna karşın, kendilerinden “*Adanim – Efendiler*” sözleriyle bahsedilmektedir. Fakat bu kişi yüksek konuma geldiğinde de tevazuunu kaybetmemeli, bunu kendi değeri değil, Tanrı’nın lutfu sayesinde elde ettiğini aklından çıkarmalıdır (*Keli Yakar*).

Söz konusu yuvalar bir yüzünde dikdörtgen prizma şeklinde eksiği olan, yine dikdörtgen prizma şeklinde gümüş yuvalardır. Her birinin dış yüzey yüksekliği 1 *ama*, tabanının boyu 1 *ama*, eni de 0,75 *ama* olacaktır. Dolayısıyla bir yuvanın eni, kalasın eni olan 1 *amanın* yarısıdır.

Bu yuvaların iç duvarları 0,8cm. olmalıdır: Her bir yuva 1 *kikar* (68,4kg.) ağırlıktadır (38:27; bkz. 25:39 açık.). Gümüşün yoğunluğu 10,5gr./cm³ olduğuna göre, her yuvanın hacmi 6514cm³tür. Bir yuvanın çevresi 3,5 *ama*; yani 168cm., yüksekliği ise 1 *ama*’dır (48cm.). Bu şekilde tüm yan duvarın hacmi 8064cm³. olmaktadır. Basit bir bölme, duvar kalınlığının 0,8cm. olduğu sonucunu verecektir.

Diğer yandan, yuva duvarlarının 0,25 *ama* kalınlığında olduğu görüşü (p. 17, Raşi o.a.) doğru ise, yuvaların duvarlarının iç taraftan boş olduğu kabul edilmelidir. Zira dolu olsa, her yuva 627kg.; yani 9 *kikardan* fazla ağırlığa sahip olacak, bu da her birinin 1 *kikar* olduğunu söyleyen pasukla (38:27) çelişki oluşturacaktır.

Her kalasın... – Pasuğun bu kısmının tam

çevirisi şöyledir: “*Bir kalasın altına, [onun] iki geçme tahtası için iki yuva; [yanındaki] kalasın altına, [onun] iki geçme tahtası için iki yuva; ve aynı şekilde tüm kalasların altına iki geçme tahtası için iki yuva olacak*”. Benzer şekilde p. 21’de de pasuk kalas başı tarif yapıp bunu genellemektedir. Biz ise her iki pasukta kısa dil kullanmayı tercih ettik.

22. *Mışkan*’ın arkası – Girişin aksi yönünde kalan duvarı. Krş. p. 12.

23. Köşeleri için iki kalas – Önceki pasukta belirtilen altı kalas, toplamda 9 *amalık* bir uzunluk oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, kuzey ve güney köşelerine birer kalas daha eklenecektir. Bu şekilde, batı duvarının tümü, eklenen 1,5 *ama* uzunluğundaki köşe kalaslarıyla birlikte, dış tarafta 12 *ama* (5,76m.) uzunluğa erişmektedir.

Kuzey duvarı 1 *ama* kalınlığında olduğundan, köşe kalasının 1 *amalık* kısmı kapanacak, yarım *amalık* bir kısım da açıkta kalacaktır. Aynı durum, güney köşesi için de geçerlidir. Böylece, duvarın içinde, dış tarafına göre 2 *amalık* bir eksilme söz konusudur. Dolayısıyla *Mışkan*’ın iç ölçüleri 10x30 *amadır* (4,8x14,4m.; bkz. p. 6 açık.).

Duvar kalaslarının takoz şeklinde olup yukarıya doğru incelererek bir parmak inceliğe ulaştığı görüşüne göre, köşedeki iki kalasın şekli diğer kalasalara göre farklı ve özeldir. Çünkü dönüş noktası olarak her iki taraftan eğimli olması gerekmekte ve yukarıda sadece 1x1 parmaklık bir karecik oluşturmaktadır (*Talmud – Şabat* 98b). Josephus’a göre, bu köşe kalasları 1 *ama*²’dirler (Josephus 4:6:3).

24. Alt tarafta aynı hizada – Kalaslar yuvalara yerleştirildikleri halde, kalasların birbirleriyle de aynı hizada birleşip sabitlenmeleri gerekmektedir. Bu nedenle, kalaslar arasında en ufak bir

28 כה והברית התיכן בתוך הקרשים מבלת מן-הקצה אל-הקצה:
 29 כט ואת-הקרשים תצפה זהב ואת-טבעתיהם תעשה זהב בתים לבריתם
 30 וצפית את-הבריתם זהב: ו והקמת את-המשכן כמשפטו אשר הראית
 31 בהר: ס חמישי זא ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
 32 משור מעשה חשב יעשה אתה כרבים: זב ונתתה אתה על-ארבעה
 33 עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב על-ארבעה אדני-כסף: זג ונתתה
 את-הפרכת תחת הקרסים: והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות
 34 והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים: זד ונתת
 את-הכפרת על ארון העדות בקדש הקדשים:

Kipur'da girebildiği "*Kodeş Akodaşim – Kutsallar Kutsalı*", diğeri ise *Tame* olmadığı sürece, ibadet etmek için bütün Koenler'in girebildiği "*Kodeş – Kutsal*"dır. Bu iki bölüm, "*Parohet – Ayıraç*" adı verilen bir perde ile ayrılacaktır. Söz konusu perde, sıradaki pasuklarda bahsedildiği üzere, dört sütunda bulunan çengellerin üzerine yerleştirilmiş bir sırtıktan sarkacaktır.

31. Ayıraç – İbranice *Parohet*. Aynı sözcük, günümüzde *Sefer-Toralar*'ın yerleştirildiği dolabın (*Ehal Akodeş*) önünü örten perde için de kullanılır.

Bu ayıraç da, goblenlerle aynı ipliklerden üretilcek, onlardakine benzer şekilde iki taraftan farklı *Keruvim* desenleri ile örülecektir (bkz. 26:1 aşk.). *Parohet*, 10x10 *ama* ebadındadır.

Yapsın – Bu işi yapacak olan usta.

32. Çengelleri – İbranice *Vav*. Bunlar, yatık Vav harfi şeklinde, sütunlardan dışarıya taşan çengellerdir (Raşi; *Meam Loex*).

Gümüş yuva – Bu yuvalar, yere saplanmaları için uçlara sahip olacaktır. Benzer şekilde, içlerine giren akasya sütunlarının uçları da, yuvaların içinde sağlam durmaları için sivriltilenecektir (Abravanel; *Meam Loex*).

Akasya sütunu – Bu sütunların her biri 1x0,75 *ama* (48x36cm.) taban alanına sahip olacaktır. Başka bir deyişle bir duvar sütununun yarı ebadında olacak ve tek bir yuvaya bütünüyle girecektir (*Maase Hoşev* 3:1). Başka bir görüşe göre ise bu sütunlar da duvar kalaslarıyla eşit ebattadır (Abravanel). Sütunlar, duvar kalasları gibi 10 *ama* yüksekliğe sahip olacaktır (Raşi).

Parohet, bir ucundan bir sırğa sarılacak, sırtık da bu sütunlarda yer alan kancaların üzerine yerleştirilecektir (a.k.).

33. Erkek kopçaların tam altına – Burası, *Mişkan*'ın batı duvarının içinden 10 *ama* (4,8m.) içeridedir. İç genişlik de 10 *ama* olduğuna göre, *Kodeş Akodaşim*, 10x10 *ama* ebadında olacaktır. 10 *amalık* yükseklik de hesaba katıldığında, bu iç oda tam bir küp şeklindedir (*Barayta* 4).

Sizin için – Bölüm boyunca hitap hep Moşe'ye yönelikken burada ikinci çoğul şahsa hitap vardır. Zira burada Moşe'ye değil Bene-Yisrael'e seslenilmektedir. *Mişkan*'a giren bir kişi, *Parohet*'in örttüğü Aron'un bulunduğu *Kodeş Akodaşim*'i göremeyecektir. Fakat Moşe için bu kısıtlama yoktur. O istediği zaman bu bölmeye girip Tanrı ile temasa geçebilecektir (Rabi Yaakov Huli'nin *Meam Loex* adlı eserine yazdığı son açıklama. Eserin bundan sonraki bölümüne Rabi Yitshak Magriso tarafından ve Rabi Yaakov'un ölümünden [1732 – İstanbul] ancak on dört yıl sonra devam edilmiştir).

34. Kapağı – Aron'un kapağı *Kaporet*'i. *Kodeş Akodaşim*'de Aron'dan başka şeyler de olacaktır. Öncelikle, gelecek nesillere bir tanık olması için bir çömlek dolusu *Man* (16:33) vardır. Bu, bir kişinin kendisini Tora öğrenimine adanması halinde, Tanrı'nın ona yiyeceğini bir şekilde sağlayacağı mesajını verir. Bunun yanında, Moşe'nin Koenler'i ve *Mişkan*'ı meshetmekte kullandığı yağ vardır (30:31). Ayrıca, Aaron'un, ileride Korah tarafından çıkarılan isyan sonucunda badem çiçeği açan asası da buraya yerleştirilecektir (Bamidbar 14:25).

I. *Bet-Amikdaş* yıkılmadan önce tüm bunlar,

²⁸ Bunlardan,] Kalasların içinde[n geçen] orta sürgü, [duvarların] bir ucundan diğerine kadar uzanacak.

²⁹ “Kalasları altınla kapla. [Kalasların,] Sürgülere yuva [görevi yapacak olan] halkalarını da altından yap. Sürgüleri de altınla kapla. ³⁰ “Böylece [hazır olacak, vakti geldiğinde] *Mişkan*’ı dağda sana gösterilen usulüne göre kuracaksın.

[105. *Parohet*]

³¹ “Gök mavisi, erguvani ve kırmızı [yünlerin] eğrilmiş ketenle [bükülmesiyle üretilmiş ipliklerle] bir ayıraç yap. Onu, titizlikle hesaplanmış *Keruwim* [desenli örgüyle] yapsın.

³² Onu, altınla kaplanmış, altın çengelleri [olan] ve dört gümüş yuva üzerinde [duran] dört akasya sütunu üzerine yerleştir. ³³ “Ayırıcı [goblenleri birleştiren] erkek kopçaların tam altına koyacaksın. “Tanıklık Sandığı’nı bu ayırıcın [ayırıldığı] iç odaya getireceksin. Yani bu ayıraç, sizin için *Kodeş* ile *Kodeş Akodaşim*’i [birbirinden] ayıracak.

³⁴ Kapağı, Tanıklık Sandığı’nın üzerine *Kodeş Akodaşim*’de yerleştireceksin.

28. Bir ucundan diğerine kadar – Basit anlamda bu, önceki açıklamada açıklandığı gibi her bir duvar için söylenmektedir. *Midraş*’a göre ise her duvar için dörder sürgü yapılmış, ortadan geçen sürgü ise, *Mişkan*’ın tüm duvarlarını baştan sona dolanacak şekilde üç duvar boyunca yapılmıştır. Bu mucizevi sürgü *Mişkan* inşa edildiği zaman bir duvardan sokulacak, köşeye geldiğinde bir yılın gibi kıvrılarak duvar değiştirecek ve diğer köşede de üçüncü duvara geçecektir. Fakat *Mişkan* söküldüğü zamanlarda esnekliğini kaybedecek, 70 *ama* (33,6m.) boyunda tek bir çubuk şeklini alacaktır. *Midraş*, bu çubuğun, Avraam tarafından dikilen bir ağaçtan (Bereşit 21:33) geldiğini kaydeder (*Targum Yonatan*; *Midraş – Tanhuma*). Bu *Midraş*’ın sembolizmine girmek ise, bu çalışmanın amacını aşmaktadır.

29. Halkalarını – Kapalı halkalar (*Maase Hoşev* 2:3). Bazılarına göre ise bunlar üst taraftan aşırtılar (Abravanel). Bu halkalar *Mişkan* duvarının dış yüzeyinde yer alacak, iç yüzey ise tamamen pürüzsüz olacaktır (Raşi).

Sürgüleri de altınla kapla – Sürgü tahtaları

doğrudan altınla kaplanacak değildir. Bunun yerine, her kalasta halkanın iki yanı ile aynı boyda altından yarı-tüpler yapılacak, sürgüler halkalardan geçirildikten sonra, bu yarı-tüpler onların üstüne yerleştirilecektir. Bu şekilde her kalasta sürgü bu yarı tüpe girecek, oradan çıkıp halkadan geçecek, diğer yarı tüpten de geçtikten sonra diğer kalasa doğru devam edecektir (Raşi; *Meam Loez*).

30. Dağda sana gösterilen – Bu ifade, emrin, ilk 40 günün sonrasında verildiği görüşünü güçlendirmektedir (bkz. 25:1 ačk.). Raşi’ye göre, Tanrı henüz Moşe’ye *Mişkan*’ın nasıl kurulacağını öğretmemiştir. Bunu, tüm eşyaların üretimi tamamlandığında yapacaktır. *Mişkan*’ın bir yeri tamamlandığında hemen o bölüm kurulmayacak, tüm eşyaların bitmesi beklenecektir. Dolayısıyla pasuk alternatif olarak “[Her şey bittiğinde] *Dağda sana gösterilmiş olacak usule göre...*” şeklinde de çevrilebilir.

Usulüne göre – İbranice *Kemişpato*. Tam çeviriyle “adaletine göre”. Bu, her kalasın daima kendi “hakki” olan yerinde olması gerektiği anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, çöl yolculuğu boyunca çeşitli kereler sökülüp tekrar inşa edilecek olan *Mişkan*’da belirli bir kalas her zaman aynı duvarda ve aynı kalasların yanında olacaktır (*Talmud Yerusalmi – Şabat* 12; Rekanti). Benzer şekilde bir *Talit* giyileceği zaman, ilk giyildiğinde üstte kalan yüzünün tüm giyişlerde üstte gelmesine özen gösterilmelidir (*Talmud – Berahot* 28b). Yine; bir çok kişi, *Suka*’yı söktüğünde, bir sonraki yılda aynı düzende olması için, duvar tahtalarını işaretlemeyi adet edinmiştir (*Magen Avraam* 8; *Meam Loez*).

31-33. Parohet. *Mişkan* iki odadan oluşacaktır: Bunlardan biri, *Koen Gadol*’un bile sadece *Yom*

וְשָׂמַתְּ אֶת־הַשְּׁלֶחָן

מִחוּץ לַפְּרָכֶת וְאֶת־הַמִּנְחָה נָכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשְּׁלֶחָן
 36 תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן: 10 וְעֲשִׂיתָ מִסָּךְ לִפְתַּח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
 37 שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מְעֻשָּׂה רֶקֶם: 10 וְעֲשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שָׁטִים
 וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְזָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נְחֹשֶׁת: 5
 1 שִׁי 10 וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שָׁטִים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֶרֶךְ וְחֲמֵשׁ אֲמֹת
 2 רָחֵב רְבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלֵּשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ: 6 וְעֲשִׂיתָ קֶרְנָתָיו עַל אַרְבַּע
 פְּנֵתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶינָן קֶרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

Üzerinde sürekli ateş yanacak olmasına karşın, ne kaplandığı bakır eriyecek, ne de ahşap iskeleti yanacaktır. Zira bir şeye yanma ya da yakma özelliği veren, Tanrı'dır. Bu özelliği isteği doğrultusunda vermeye de elindedir. [2] Mizbeah hem Mişkan hem de Bet-Amikdaş'ta avluda, açık havada yer alacak olmasına karşın, üzerinde sürekli olarak yanan ateş, yağmurdan hiçbir zaman etkilenmeyecektir (Mişna – Pirke Avot 5:5). [3] Mizbeah'ın üzerinde yakılan kurbanların dumanı, bir sütun gibi göğe yükselecek, en kuvvetli rüzgar karşısında bile dağılmayacaktır (a.y.; Meam Loetz).

Kare şeklinde – Mizbeah'ın 5 ama (2,4m.) boy ve 5 ama ene sahip olması, onun kare şeklinde olduğunu zaten göstermektedir. Bunun burada özel olarak belirtilmesi, Mizbeah'ın ölçüleri ile ilgili belirli bir bilginin verilmesi amacını taşır. Talmud'da, Mizbeah'ın gerçek ölçüleri ile ilgili görüş ayrılığı vardır. İbranice'de “kare” için kullanılan sözcük *Ravua*'dır. Bu pasukta fazla görünen sözcük, Tanah'ın iki yerinde daha ölçülerle ilgili geçmektedir. Rabi Yose ve Rabi Yeuda, bu iki pasukla yaptıkları geleneksel karşılaştırmalarla şu iki farklı sonuca ulaşırlar:

[1] Rabi Yeuda: “Ariel [= Mizbeah] 12 ama boy ve 12 ama ene sahipti. [Ama bu] Her dört çeyreğindeki karelerin (*Ravua*) [ebadıdır]” (Yehezkel 43:16). Bu pasukta, Peygamber Yehezkel, gelecekte kurulacak III. Bet-Amikdaş'la ilgili kehanette bulunmakta ve buradaki [“Ariel” adıyla anılan] Mizbeah'ın ölçülerini vermektedir. Bu Mizbeah da kare şeklindedir, ama pasuk ebadı Mizbeah'ın her çeyreği için vermiştir. Dolayısıyla verilen 12 amallık ölçüler, bir kenarın yarısının uzunluğudur. Rabi Yeuda, burada da *Ravua* sözcüğünün kullanılmasından yola çıkarak, Mizbeah'ın bizim pasuğumuzda verilen ölçülerinin de, yarım kenar

ölçüsü olduğunu belirtir. Bu durumda Mizbeah'ın boyu 10 ama (4,8m.), eni 10 ama, yüksekliği de pasukta belirtildiği üzere 3 amadır (1,44m.).

[2] Rabi Yose: Tütsünün yakılacağı altın Mizbeah'la ilgili emirde şöyle denmektedir: “Boy 1 ama, en 1 ama – kare [şeklinde] (*Ravua*) – yüksekliği de 2 ama olacak” (30:2). Bu pasukta da *Ravua* sözcüğü geçmektedir; dolayısıyla bizim pasuğumuzla doğrudan bağlantısı vardır. Bağlantı şöyledir: Tıpkı altın Mizbeah'ta yüksekliğin kenar uzunluğunun iki katı olması gibi, bakır Mizbeah'ta da aynı oran olmalıdır. Dolayısıyla Mizbeah'ın boyu, pasukta söylendiği gibi 5 ama, eni yine 5 ama; fakat yüksekliği [pasuktan farklı olarak 5x2=] 10 amadır. Pasukta açıkça belirtilen 3 ama yükseklik ise, yerden değil, Mizbeah'ın bordürünün (p. 5) üst sınırından olan yüksekliği ifade etmektedir.

Bu iki görüş de, belirli bir sözcüğün Tanah'ın başka bir pasuğunda da geçmesinden yola çıkan, *Gezera Şava* adlı türetim yöntemine dayalıdır. Bu benzer sözcükler, iki pasuk arasında bir bağlantı olduğunu gösterir. Diğer yandan bu, herhangi iki pasukta aynı sözcüğün geçmesine dayalı açıklamaların keyfi bir şekilde yapılabileceği anlamına gelmez. Aksine, *Gezera Şava* yöntemi, ancak ve ancak köklü bir gelenekle nesilden nesle aktarılmış bilgilere bağlıdır. Bu da, ne Rabi Yose'nin ne de Rabi Yeuda'nın bu yöntemi kullanarak kendilerince bir sonuca ulaşmış olmadıkları anlamına gelmektedir. Yaptıkları, geleneksel olarak kendilerine kadar aktarılagelmiş bilgileri, yine kendilerine aktarılmış dayanak ve ispatlarla desteklemekten ibarettir (Talmud – Zevahim 59b).

2. Çıkıntılarını – Hatat-kurbanlarının kanı bu çıkıntıların üzerine sürülürdü. Tam çeviriyle “boynuzlarını”. Bunun sebebi, bunların

³⁵ “Masayı bu ayıracın dış tarafına koyacaksın. Masanın karşısında [yer alacak olan] *Menora*’yı *Mişkan*’ın güney kenarına, masayı da kuzey kenarına yerleştireceksin.

³⁶ “Çadırın girişine, gök mavisi, erguvani ve kırmızı [yünlerin] eğrilmiş ketenle [bükülme-
siyle üretilmiş ipliklerden] nakışlı bir perde yap. ³⁷ Bu perde için beş akasya sütun yap. Onları
altınla kapla; [ayrıca] altın çengelleri [olsun. Bu sütunlar] için beş adet bakır yuva yap.

[106. *Mizbeah*]

27.

¹ “*Mizbeah*’ı akasya ağacından yap. *Mizbeah* 5 *ama* boy ve 5 *ama* enle kare şeklinde; yüksekliği de 3 *ama* olacak. ² Dört köşesine çıkıntıları yapacaksın. Çıkıntıları, kendisinden olmalıdır. [*Mizbeah*’ı] Bakırla kapla.

Aron’la birlikte, *Bet-Amikdaş*’taki *Kodeş Akodaşim*’in altında gizli bir yere gömülmüştür. Kral Yoşiyau, *Bet-Amikdaş*’ın yıkılacağına dair sinyaller almış, bazı kötü işaretlere tanık olmuştur. Örneğin, Kral Şelomo zamanında mucize sonucu Aron’un taşıma sırkaları uzamıştı ve uçları *Parohet*’te çıkıntılar oluşturunuyordu (Melahim I 8:8). Kral Yoşiyau zamanında ise sırkalar tekrar kısalmıştır. İkinci bir işaret olarak, dönemin *Koen Gadolu* Hilkiyau, *Bet-Amikdaş*’ta ibadete git-
tiğinde, Moşe’nin yazmış olduğu ilk *Sefer-Tora*’yı bulmuştur (Melahim II 23:3; Divre Ayamim II 34:14). Bu *Sefer-Tora* daima *Kodeş Akodaşim*’de Aron’un yanında iken, o gün dış odanın ortasıdır. Hilkiyau, *Sefer-Tora*’yı açtığı anda, sürgün ve yıkımı anlatan bölümle karşılaşır (Devarim *Perek* 28). Tüm bu kötü işaretleri gören Kral Yoşiyau, düşman eline geçmemesi için tüm bu kutsal eşyaları *Kodeş Akodaşim*’in altındaki gizli bir yere gömmüştür ve tüm bunlar günümüze kadar oradadır (*Meam Loetz*).

35. *Menora* ... masa – *Menora*, *Parohet*’in ayırdığı bölümün dış tarafında – *Kodeş*’te – *Parohet*’ten biraz açıkta, güney duvarından 2,5 *ama* içeride olacak, tam karşısına da kuzey duvar-
dan 2,5 *ama* içeriye *Şulhan* yerleştirilecektir. Altın *Mizbeah* (30:1-10) ise bu ikisinin arasındaki mesafenin tam ortasının hizasında, *Mişkan*’ın çıkış yönünde 1 *ama* ötede yer alacaktır (Raşi).

36. Nakışlı – *Talmud* – *Yoma* 72a. İbranice *Maase Rokem*. Tam çeviriyle “nakışçı işi”. Bu, iğneyle yapılan işlemeyi ifade etmektedir. *Maase Hoşev*’den (p. 1 açk.) farklı olarak, bu işlemede, desen ya tek taraflıdır, ya da iki tarafta aynıdır. *Maase Hoşev*’de ise, iki tarafta farklı desenler vardır ve bu desenler doğrudan örgü sırasında yapılır (Raşi).

Perde – Ya da “*paravan*”. *Mişkan*’ın doğusundaki girişinde duvar olmayacak, beş sütun ve onlara bağlı olan bir perde olacaktır. Bu perde de, tıpkı

Parohet gibi 10x10 *ama* ebadındadır. Bu, *Mişkan*’ın girişinin iç ebadı olduğuna göre, söz konusu perde, *Mişkan*’ın yan duvarlarının 1 *amalık* ön uçlarını açıkta bırakmaktadır.

37. Beş sütun – Söz konusu sütunlar 1 *ama*²lik taban alanına sahiptir (*Midraş* – *Yalkut Şimoni* 422’de, 49 *Midot Barayta*; *Maase Hoşev* 3:3).

27.

1-8. *Mizbeah*. *Mişkan*’da iki tane *mizbeah* bulunacaktır. Bu bölümde anlatılan bakır *Mizbeah*, “*Hatsar Amişkan* – *Mişkan*’ın *Avlusu*”nda yer alacaktır. Altın kaplı olan ve tütsünün yakılmasında kullanılan diğeri ise *Mişkan*’ın içindeki *Kodeş*’e yerleştirilecektir (30:1-16). Herhangi bir yerde sadece *Mizbeah* dendiğinde, burada açıklanan *mizbeah* kast edilir. Bu *mizbeah*’ın üç farklı ismi daha vardır: [1] *Korbanlar* burada yakıldığından, “*Mizbah Aola* – *Ola-korbanı Mizbeah*”; [2] bakırla kaplı olduğundan (p. 2) “*Mizbah Anehoşet* – *Bakır Mizbeah*”; ve [3] *Mişkan*’ın dışında, avluda bulunduğu için “*Mizbeah Ahitson* – *Dış Mizbeah*”. Kanın *Mizbeah*’a serpilmesi *korban* ibadetinin asıl bölümü olduğundan, bu işlem gerçekleştirilmediği sürece bir *korban* geçersiz olurdu. *Mişkan*’ın ve daha sonra da *Bet-Amikdaş*’ın sağladığı af *Mizbeah*’a bağlı olduğundan, *Mizbeah*’ın Bene-Yisrael için önemi son derece fazladır.

1. *Mizbeah* – Bu sözcük “*Zevah* – *Hayvan Kesimi*” sözcüğünden gelir. Dolayısıyla *korban* için hayvanların kesildiği yeri ifade eder (*Meam Loetz*). Sözcük Mem, Zayin, Bet ve Het harfleriyle yazılır. Bunlar “*Mehila* – *Af*”, “*Zehut* – *Liyakat*”, “*Beraha* – *Bereket*” ve “*Hayim* – *Hayat*” sözcüklerinin baş harfleridir. *Mizbeah* tüm bunların kaynağıdır (*Daat Zekenim*; Rabenu Behaye; *Meam Loetz*).

Mizbeah üç sürekli mucizeye sahne olacaktır: [1]

3 וְעִשִּׂיתָ סִירְתִּיו לְדִשְׁנוֹ
 4 וַיַּעַל וּמִזְרְקָתוֹ וּמִזְלָגָתוֹ וּמַחְתָּתוֹ לְכָל-כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: ד וְעִשִּׂיתָ לוֹ
 5 מִכְבֹּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעִשִּׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲת נְחֹשֶׁת עַל
 6 אַרְבַּע קְצוֹתָיו: ה וּנְתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כָּרֶכֶב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמָטָה וְהִיתָה
 7 הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ: ו וְעִשִּׂיתָ בְּדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
 8 אֹתָם נְחֹשֶׁת: ז וְהוּבָא אֶת-בְּדִיו בַּטַּבַּעֲת וְהָיוּ הַבְּדִים עַל-שְׁתֵּי צִלְעֹת
 9 הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׁאֵת אֹתוֹ: ח נָבוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הָרָאָה אֹתָךְ בְּהָר
 כֵּן יַעֲשֶׂה: ס שְׁבִיעִי

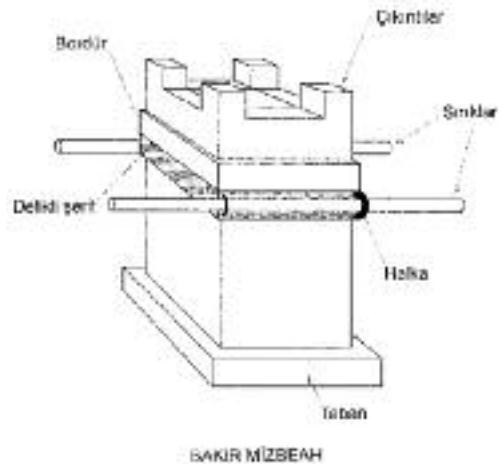
sunulan kuşların kanı yukarıya, *Hatat-korbanı* olan kuşlarınkı ise aşağıya serpilecektir. Büyükbaş hayvanlarda ise bunun tam tersi doğrudur (Raşbam). *Bet-Amikdaş*'taki büyük *Mizbeah*'ta ise bu şerit olmayacak, onun yerine ortayı işaretleyen kırmızı renkli bir hat bulunacaktır (*Mişna – Midot* 3:1; Raşi).

7. Halkalardan – Delikli bakır şeridin üstündeki halkalardan (Raşi). Bkz. 38:5.

8. İçi boş ... levhalarla – *Mizbeah*, blok ahşap değil, kenarda levhaların birleşimiyle yapılan, içi boş, üstü açık bir kutu şeklindedir [altın *Mizbeah*'ın üstü ise kapalıdır (30:1)]. Çöl yolculuğu sırasında kamp ve *Mişkan* kurulduğunda, bu boş bölüm toprakla doldurulacak, en üstüne odunlar dizilip yakılacaktır (Sforno; Raşbam; 20:21, Raşi o.a.). *Mizbeah*'ın 5x5 *ama* tavan ebadına sahip olduğu görüşüne göre (Rabi Yose), kenardaki 1 *am*lık genişliği, köşe çıkıntıları ("boynuzlar") ve onların arası ile işgal edilmektedir. Kalan 3x3 *am*lık bölümde, *Koenler*'in *korban* kanını bu çıkıntılara tek tek sürerken ilerleyeceği 1 *ama* genişliğinde bir yol vardır. Kalan 1x1 *am*lık bölüm de odunların yakılması içindir. Tavan ebadının 10x10 *ama* olduğu görüşüne göre de (Rabi Yeuda) yine köşe çıkıntıları için 1, *Koenler*'in yürümesi için 1 *ama* vardır; odunların yakıldığı bölüm ise ortada 6x6 *am*lık karedir. *Bet-Amikdaş*'taki büyük *Mizbeah*'ta ise, *Koenler*'in köşe çıkıntıları arasında dolaşması için, *Mizbeah*'ın dış duvarı boyunca bir patika olacaktır.

Burada açıkça belirtilmemesine karşın, 20:23'te, *Mizbeah*'a basamaklarla çıkılması yasaklandığına göre, bu çıkış bir rampa yoluyla yapılacaktır. Bu rampa, *Mizbeah*'ın güney kenarına "bir saç teli

genişliği" kadar yakın olacak, ama yapışmayacaktır. Rampanın başlangıcı ise, *Mişkan*'ın avlusunun güney sınırından 1 *ama* içeride olacaktır (Raşi). *Mizbeah*'ın boyutları hakkında iki farklı görüşün sahiplerinden Rabi Yeuda'ya göre, rampanın oluşturduğu dik üçgenin alt kenarı 10 *ama*, Rabi Yose'ye göre ise burası 30 *ama* uzunluğundadır.

³ “Onu külden arındırmak için kaplarını, [ayrıca] faraşlarını, çanaklarını, kancalarını ve kor küreklerini yap. Tüm [bu] araçlarını bakırdan yapacaksın.

⁴ “Bakırdan, kafes işi delikli bir şerit yap. Kafesin üzerinde, dört köşesine dört bakır halka yap.

⁵ [Bu şeridi] Mizbeah’ın bordürünün altına, aşağıya doğru yerleştir. Böylece kafes, Mizbeah’ın ortasına kadar [erişecek].

⁶ “Mizbeah için sııklar yap – akasya sııklar – ve onları bakırla kapla.

⁷ [Mizbeah’ın] Sııkları halkalardan geçirilecek. Böylece sııklar, taşındığı sırada Mizbeah’ın iki kenarında olacaktır.

⁸ “[Mizbeah’ı], İçi boş [olarak], levhalarla yapacaksın. [Ustalar, onu] Sana dağda gösterildiği şekle uygun olarak yapacaklar.

Mizbeah’ın köşelerinden yükselen çıkıntılar olmasıdır; fakat gerçekte şekil olarak da boynuzla ilgisi yoktur. Bahsedilenler, her köşede, 1x1 *ama* ebadında ve 5 *tefah* yüksekliğinde (48x48x40cm.) kutuya benzer çıkıntılardır (*Talmud – Zevahim* 54a; *Yad – Bet Abehira* 2:8; *Maase Hoşev* 6:3). Başkaları ise, bu ölçülerin *Bet-Amikdaş*’taki Mizbeah için doğru olduğunu, ama çöldeki Mizbeah’ın farklı olabileceğini (Ralbag) ve bu Mizbeah’ın “boynuzlarının” eğri ve gerçekten boynuz şeklinde olma olasılığının bulunduğunu belirtirler (Rabi Avraam ben Arambam).

Kendisinden – Çıkıntılar ayrıca yapıp daha sonra eklenmeyecek, Mizbeah’ın doğal bir parçası olarak şekillendirilecektir (Raşi).

Bakırla – İbranice *Nehoşet*. Ya da altın gibi parlayan “*pirinçle*” (Josephus 3:6:8). Deyimsel olarak arsızlık “*Metsah Nehuşa – Bakır Alın*” (Yeşayau 48:4) olarak adlandırılır. Dolayısıyla Mizbeah, arsızlıkla işlenen günahların affedilmesini sağlayacaktır (Raşi).

3. Kaplarını – Mizbeah’ta biriken küller buraya koyulup dışarı götürülecektir. Bunlar sürahi ya da güğüme benzer şekildedir (a.k.). Başka bir görüşe göre yuvarlak tencere görüntüsündedir (Rabi Avraam ben Arambam). Bazılarına göre ise iki yanında birer zinciri olan büyük bir kazan şeklindedir. Tamamen külle dolu bir şekilde Mizbeah’ın rampasından indirilirken devrilmemesi için bir *Koen* öndeki, diğer bir *Koen* de arkadaki zincirden tutardı (*Beer Aтора*).

Faraşlarını – Küller Mizbeah’tan bunların yardımıyla alınıp önceki açıklamada belirtilen kaplara aktarılacaktır (a.k.).

Çanaklarını – *Korban* olarak kesilen hayvanın boynundan doğrudan alınan kan bu çanaklara aktarılacak ve Mizbeah’ta serpileceği yere götürülecektir (a.k.; Raşbam).

Kancalarını – Mizbeah’ın tepesinde sürekli yanan bir ateş olacak, *korbanlar* burada yakılacaktır. Söz konusu kancalar, yakmayı hızlandırmak için parçaların çevrilmesinde kullanılacaktır. Bu kancalar, uçları eğik çengelleri olan çubuklardır (Raşi). Başkaları ise bunların saman savurmakta kullanılan çatal (*Or Aafela*) ya da tırmık (Ralbag) şeklinde olduğunu ileri sürer.

Kor küreklerini – *Kodeş*’te bulunan altın Mizbeah’ta günde iki kez yakılan tütsü için, dışarıdaki bakır Mizbeah’tan korlar getirilecektir. Bu korların getirilmesinde bu kürekler kullanılacaktır (Raşi). Bunlar korların eşelenmesine de yarayacaktır (Raşbam).

4. Delikli bir şerit – Bu bakır şerit 1 *ama* genişliğindedir ve bir elek gibi deliklidir (Raşi). Şerit, bordürün (s.a.) hemen altına gelecek, Mizbeah’ın ortasının hemen üstündeki 1 *amalık* boşluğu kapatacaktır (*Maase Hoşev* 6:5). Bazıları, bu şeridin dışarı doğru açık olduğunu ve Mizbeah’tan dışarı kaçan korları tutma işlevi gördüğünü öne sürer. Böylece korlar yere düşmeyecek, *Koenler* tarafından Mizbeah’a geri getirilecektir (s.p., *Targum Yonatan* o.ç.).

5. Bordürünün altına – Bahsedilen, dekoratif amaçlı, Mizbeah’ı çepeçevre dolaşan 1 *ama* genişliğinde bir silmedir. Bir görüşe göre bu çıkıntının ortasında da süs amaçlı bir yiv oyulacaktır (*Maase Hoşev* 6:2).

Mizbeah’ın tam ortasına – Mizbeah’ın 10 *ama* yüksekliğe sahip olduğu görüşü doğrultusunda, söz konusu bordür, yukarıdan 3 ve 4. *amalar* arasında olacak, onun hemen altına da delikli bakır şerit gelecektir. Böylece bakır şeridin alt sınırı, Mizbeah’ın tam ortasını işaretleyecektir. Bu işaretin uygulamada da önemi vardır; zira bazı *korbanların* kanı Mizbeah’ın alt yarısına, bazılarınkı de üst yarısına serpilmeyi gerektirecektir (Raşi). Örneğin *Ola-korbanı* olarak

ט וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאֵת נִגְב־תִּמְנָה
 10 קָלָעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאַמָּה אַרְךָ לַפָּאֵה הָאַחַת: י וְעַמֻּדָיו
 11 עֲשֹׂרִים וָאֲדָנִיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְיִי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: יא וְכֹן
 לַפָּאֵת צִפּוֹן בְּאַרְךָ קָלָעִים מֵאָה אַרְךָ וְעַמֻּדָיו [וְעַמֻּדָיו] עֲשֹׂרִים וָאֲדָנִיהֶם
 12 עֲשֹׂרִים נְחֹשֶׁת וְיִי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: יב וְרַחֲב הַחֲצֵר לַפָּאֵת־לִים
 13 קָלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂה וָאֲדָנִיהֶם עֲשָׂה: יג וְרַחֲב הַחֲצֵר
 14 לַפָּאֵת קֶדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: יד וְחֲמִשׁ עֲשָׂה אַמָּה קָלָעִים לַכְתָּף
 15 עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וָאֲדָנִיהֶם שְׁלֹשָׁה: טו וְלַכְתָּף הַשְּׂנִית חֲמִשׁ עֲשָׂה קָלָעִים
 16 עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וָאֲדָנִיהֶם שְׁלֹשָׁה: טז וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסָּד | עֲשֹׂרִים אַמָּה
 תְּכֵלֶת וָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה
 17 וָאֲדָנִיהֶם אַרְבָּעָה: מַפְטִיר יז כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב מִחִשְׁקֵים כֶּסֶף
 18 וְיִיהֶם כֶּסֶף וָאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת: יח אַרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרַחֲב | חֲמִשִּׁים
 בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִשׁ אַמֹּת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וָאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת:

Kısa bir kenar olan doğu kısmında iki “omuz” 15’er *amalı*k yeri kapatmakta, ortada 20 *amalı*k bir açıklık kalmaktadır. Bu açıklığın hemen önünde, fakat omuzlardan 10 *ama* daha dışarıda 20 *amalı*k paravan yapılacaktır (Beer Atora).

Nakışlı – Bkz. 26:36 açık. Buradaki nakışın hayvan desenleri şeklinde olduğunu yazan kaynaklar vardır (Josephus).

Dört direği – Bazıları bunların diğer tüm direkler gibi olduğunu yazar (Maase Hoşev 5:8). Başka kaynaklara göre ise bunlar, gümüşle kaplı sütunlardır (Josephus).

17. Tora daha önce kuzey ve güney kenarlardaki direklerin gümüş çengel ve kuşakları olması gerektiğini bildirmiş, doğu ve batı kenarları için ise bu gereklilikten bahsetmemiştir. Bu yüzden burada bir genelleme yaparak, doğu ve batı kenarlarının da bu konuda diğerlerinden farklı olmadığını vurgulamaktadır. Aynı şekilde dört kenarın dördünde de direkler için bakır yuvalar olacaktır.

18. Alan 50’ye 50 [*ama*] – İbranice *Rohav*. Bu sözcük “en” anlamına gelir. Fakat boyun 100 *ama* olduğu söylendikten sonra, ikinci kez en-boy vermenin anlamı yoktur. Dolayısıyla bazı çeviriler

bunu gözardı edip “eni 50 *ama*” şeklinde çevirirler. Çevirimiz, Raşi’nin açıklamasını takip etmektedir. *Mişkan*’ın iç alanı 10x30 *amadır*. *Mişkan*’ın doğu haricindeki üç duvarı, kendilerine karşılık gelen avlu kenarına eşit uzaklıktadır. Avlunun kısa kenarının 50 *ama* olduğu önce belirtildiğine göre (p. 12-13), güney ve kuzey duvarların, kendilerine ait avlu kenarına uzaklığı [*Mişkan*’ın duvarları da hesaba katıldığında] 20’şer *amadır*. Sonuçta, batı duvarının içinden avlunun batı kenarına da 20 *ama* var demektir. Buna *Mişkan*’ın 30 *amalı*k boyu da eklendiğinde toplam 50 *amadır*; ki *Mişkan*’ın önünden avlu girişine kadar 50 *ama* kalmaktadır. Dolayısıyla *Mişkan*’ın önünde kalan alan, tam olarak 50x50 *ama* ebadında bir karedir.

Yüksekliği 5 *ama* – *Mizbeah*’ın 3 *ama* yüksekliğe sahip olduğu görüşündeki Rabi Yeuda’ya göre bu aynen 5 *amadır* (2,4m.). Bu şekilde bir *Koen*, *Mizbeah* üzerinde *korban* işlemlerini yaptığında dışarıdan görülmeyecektir. Rabi Yose’ye göre ise söz konusu ölçü, *Mizbeah*’ın yüksekliğine ek olarak 5 *amayı* ifade etmektedir. Bu durumda, avlu kenarlarının yüksekliği 15 *amadır* (7,2m.; *Talmud* – *Zevahim* 59b-60a; Maase Hoşev 5:2).

[107. Avlu]

⁹ “Mişkan’ın avlusunu [şöyle] yap: “Avlu için, güney kenara, [bu] bir kenar için 100 *ama* boyunca, eğrilmiş ketenden asma perdeler [yapılacak].

¹⁰ Bu kenarın] Yirmi direği ve [direklerin toplam] yirmi bakır yuvası [olacak]; direklerin çengel ve kuşakları gümüşten [üretilecek].

¹¹ “Kuzey kenar boyunca da aynısı: 100 *ama* boyunca asma perdeler [yapılacak; bu kenarın] yirmi direği ve [direklerin toplam] yirmi bakır yuvası [olacak]; direklerin çengel ve kuşakları gümüşten [üretilecek].

¹² “Avlunun, batı kenarındaki genişliği [boyunca, toplam] 50 *amalık* asma perdeler [yapılacak; bu perdelerin] on direği ve [direklerin toplam] on yuvası [olacak].

¹³ “Avlunun doğu kenarındaki genişliği de 50 *amadır*.

¹⁴ [Bu kenarda] Bir omuz için 15 *amalık* asma perdeler [yapılacak; bu perdelerin] üç direği ve [direklerin toplam] üç yuvası [olacak].

¹⁵ Diğer omuz için de 15 *amalık* asma perdeler [yapılacak; bu perdelerin de] üç direği ve [direklerin toplam] üç yuvası [olacak].

¹⁶ Avlunun girişi için de 20 *ama* [boyunda], gök mavisi, erguvani ve kırmızı [yünlerin] eğrilmiş ketenle [bükülmesiyle üretilmiş ipliklerden], nakışlı bir paravan [yapılacak]; dört direği ve [direklerin toplam] dört yuvası [olacak].

¹⁷ “Avlunun, çevresi boyunca [dikilen] tüm direkleri gümüşle sarılı, [direklerin] çengelleri gümüş, yuvaları da bakır [olacak].

¹⁸ “Avlunun boyu 100 *ama*, [Mişkan’ın önündeki] alan 50’ye 50 [*ama*], eğrilmiş ketenden [mamul perdeleri taşıyan çevre direklerinin] yüksekliği 5 *ama*, yuvaları da bakırdan [olacaktır].

ise bunların bakır sııklar olduğunu yazar (Josephus 3:6:2).

9-19. Avlu.

9. Asma perdeler – İbranice *Kelaim*. Bu sözcük “gevşek örgü işi” (Raşi), “yelken” (krş. a.y.), “hasır örgü”, “desenli” (Raşbam) anlamına gelebilir. Avlu, ahşap direklere (s.a.) tutturulmuş tahtalardan sarkan dokunmuş perdelerle oluşturulacaktır. Direklere asılı şekli yelkeni andırırsa da, bu gevşek örgülü kumaş bir yelkenden farklı olarak ince delikli file gibidir (Raşi; s.a.).

10. Direği ... yuvası ... çengelleri – Her 5 *amalık* perde için, yine akasyadan yapılmış (*Meam Loetz*) bir direk olacaktır. Yere saplanmış (Josephus 3:6:2) bakır yuvalara giren ve 1x1 *ama* ebadında [ama yuvarlak olması da muhtemel (*Maase Hoşev* 5:4-5)] olan bu direklerin tepesinde, Vav harfi şeklinde uçları yukarı bakan yatay çengeller bulunacaktır. Perdeler, iplerle 6x3 *tefah* (48x24cm.) ebadında bir tahta parçasına bağlanacak, bu tahta parçasına saplı bir halkanın direklerdeki çengele takılması ile, direklere birer yelken misali asılacaktır (Raşi). Bazıları, direklerin bakırla kaplı olduğunu öne sürer (*Maase Hoşev* 5:4-5; *Midraş* – *Yalkut Şimoni* 425). Bazıları

Kuşakları – İbranice *Haşuk*. Bunlar, sütunun çevresini dolaşan dekoratif kuşaklardır. Raşi, bu kuşakların tüm direk boyunca mı dolaştığı, yoksa tek bir yerde tek kuşak şeklinde mi olduğu konusunda belirsizlik olduğunu söylese de, Sforno’ya göre bu, tam ortada tek bir gümüş kuşaktır. Bir açıklamaya göre, bu, ahşap fiçilerin dağılmasını engellemek için çevresine geçirilen çemberler gibidir. Bunlardan birkaç tane vardır ve direğe asılı olan perdeler, rüzgardan uçuşması için bunlara bağlıdır (*Meam Loetz*). Bazıları bunların direklerdeki çengelleri tuttuğunu söyler (İbn Ezra). Başkaları ise *Haşuk* sözcüğünü “süsleme” (*Septuaginta*; İbn Yanah) ya da “*kakma desen*” (Saadya Gaon) olarak çevirir. Bunun yanında, direklerin tepelerinde de gümüş kaplamalar olacaktır (38:17; *Maase Hoşev* 5:4; Josephus 3:6:3).

14. Omuz – Girişin bulunduğu doğu duvarının, köşeden içeriye doğru kısmen kapalı bölümü.

16. Avlunun girişi – Avlunun uzun kenarı 100 *ama* (48m.), kısa kenarı 50 *amadır* (24m.; p. 18).

יט לכל כלי המשכן

בכל עבדתו וכל־יתדתיו וכל־יתדת החצר נחשת: פרשת תצוה

